

FAMILIA

REVISTA ASOCIAȚIEI SCRITORILOR ROMANI
DIN ARDEAL

BCU Cluj / University Library Cluj
Fondată în 1865
de

IOSIF VULCAN

DIRECTOR: M. G. SAMARINEANU

ANUL 77
SERIA IV.

Nr. 10 OCTOMBRIE 1942

TIPOGRAFIA „UNIVERSUL” — BUCUREȘTI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FAMILIA

REVISTA ASOCIAȚIEI SCRITORILOR ROMANI
DIN ARDEAL

BCU Cluj / University Library Cluj

Fondată în 1865

de

IOSIF VULCAN

DIRECTOR: M. G. SAMARINEANU

ANUL 77
SERIA IV.

Nr. 10

OCTOMBRIE

1942

TIPOGRAFIA „UNIVERSUL” — BUCUREȘTI

S U M A R U L

No. 10

<i>I. Constantinescu</i> — <i>I. Agârbiceanu</i>	pag.	3
<i>I. Agârbiceanu</i> — <i>Reformat (schiță)</i>	„	5
<i>George Todoran</i> — <i>Ingenunchere (versuri)</i>	„	10
<i>Gr. Tăușan</i> — <i>Titu Maiorescu</i>	„	11
<i>Radu Gyr</i> — <i>Poezii</i>	„	18
<i>Aurel Vasile Roșca</i> — <i>Neam de mocan</i>	„	21
<i>I. Valjan</i> — <i>O Inspecție (comedie într'un act)</i>	„	27
<i>Daniela Miga</i> — <i>Rugăciune (versuri)</i>	„	54
<i>Ion M. Neda</i> — <i>Const. Moraru și Gh. Barițiu</i>	„	55
<i>L. Dimulescu</i> — <i>Oier (versuri)</i>	„	68

CRONICI :

Constantin-Stelian — *Cronica literară: Aurel Cosmotu* — Geneza mitului; *Georgescu Delafras* — Omul de mâine; *T. M. Walter* — Soldat 1941; *Alecu Russo* — Opere complete; *Ion Molea* — Hotare Sfinte; *N. Cartoian* — Istoria Literaturii Române vechi vol. II 67-73

NOTE :

IDEI — OAMENI — FAPTE: Ion Agârbiceanu, la 60 ani de „Familia”; Cronica evenimentelor de M. Samarineanu; Basmele românilor, versificate de Gh. Dem. Andreescu, de Angela Petrachide; Baladele lui François Villon, traduse de Zoe Verbiceanu, de N. Cadioschi; Alte măști aceeași gamă... de I. Constantinescu; Povești de aur de Moș Nae, de Marieta Popescu-Florea.

I. A G Â R B I C E A N U

— La 60 de ani —

de I. CONSTANTINESCU

În Septembrie, anul acesta, părintele Ion Agârbiceanu a în-crustat al 60-lea an pe răbojul vrednicei sale vieți. Ziua a fost comentată de unele reviste literare. Presa, ale cărei simpatii sau antipatii, sunt totdeauna de circumstanță, a spus câteva cuvinte amintitoare.

Îmi vine în minte un obicei din altă parte : În Anglia veacului al XVIII și XIX-lea, diferiți oameni politici și parveniți de diferite categorii căpătau o serie de titluri nobiliare : cavaler, baronet, baron, viconte, conte, lord, duce, toate acestea aducând diferite gheliruri, iar fiii și fiicele lorzilor și ducilor, cari, după anumite coduri, nu erau în drept a purta titlul nobiliar al părinților lor, se numeau *Sir* și *Lady*, tot un fel de titlu, precedat de categorisirea de „Onorabilul” (Onorabila) și „Prea onorabilul” (prea Onorabila).

Mă opresc la această din urmă distincție. Dacă se poate acorda și la noi calificativul de „prea onorabil”, acesta se cuvine, fără nici-o îndoială, Părintelui Agârbiceanu, acest fiu distins al Bisericii, al Nației și al literelor românești.

Părintele Ion Agârbiceanu, născut la 19 Septembrie 1882, fiu de țăran din Agârbiciu (tatăl său a fost pădurar și bun cântăreț*) este scriitor ardelean prin excelență.

În tinerețe a scris și versuri (în „Luceafărul”).

N. Iorga citează un fragment dintr’o baladă, „Legenda slavă”:

*„Oștirile sunt gata de plecare
Răsună trâmbițe și tobe bat
Iar ghindărarii se întorc călare
Nechează cai de-adânc împintenat*

---

* N. Iorga, Istoria literaturii române contimporane.

*Și lăncile-s pădure lucitoare
De crezi că-i pe pământ al doilea soare”.*

Dar, curând a pus lira 'n cuier, răspândindu-și în multe publicații de dincolo și de dincoace de Carpați proza de povestiri, de schițe, de nuvele, apoi de romane, descriind cu sinceritate, cu duioșie, cu bogată imaginație (însușiri cari răsplătesc cu prisosință „stângăcia” de care au vorbit unii critici) locuri și oameni din toate părțile sociale dar mai ales din vieța rurală atât de bine cunoscută de dânsul, de bărbați și femei din lumea celor necăjiți.

S'a adus scriitorului și învinuirea de a fi prea „moralist”. Aceasta îmi amintește ceva din propriile mele metehne: punând sentiment în anumite chestiuni de îndeletnicire profesională, mi s'a obiectat că pun prea mult sentiment în toate; n'am putut răspunde decât că: „pun sentiment fiindcă am”. Moralismul omului blând, cinstit și atât de modest, care este părintele I. Agârbiceanu, provine din adâncul lui sentiment moral față de o societate cu atât de puțină moralitate.

În timpul războiului nostru de întregire, scriitorul Ion Agârbiceanu a trecut Carpații, ca și alți ardeleni de inimă și ajuns în Basarabia, a trăit cu noi toată epopeea durerilor, jertfelor și nădejdilor noastre, atât de din belșug împlinite după 1916...

Darnic în răspândirea sentimentelor, Agârbiceanu e tot pe atâta de fecund în realizarea scrisului. O bogată serie de volume, tipărite în edituri diferite (povestiri și nuvele: Depe la țară, Ceasuri de seară, În clasa cultă, În întuneric, Luncușoara în paresimi, Chipuri de ceară, Două iubiri, Trăsurica verde, Spaîma, Minunea; romane: Arhanghelii, Legea trupului, Legea minții, Biruința, Stana, Dolâr, Răbojul lui Sf. Petru, Pafnutie, și, din lucrările mai noi: Amintiri, Sectarii, Vâltoarea, etc.

Părintele Agârbiceanu a luat în 1927 Premiul național pentru proză. Dar scrierile de genuri diferite împletesc o cunună de flori de câmp și de seră în jurul frunții largi și semine a scriitorului ardelen, încă în plină vigoare, care așteaptă înfrigurat, ca noi toți, zile cu soare pentru Ardealul în zăbranic.

I. Agârbiceanu

R E F O R M A T

— schiță —

de I. AGÂRBICEANU

În curtea cazarmei de husari nu mai rămăseseră decât trei cai de licitat. Ceilalți fură vânduți la licitația care începuse de dimineață, și ținuse până la amiază. Fură vânduți câteva zeci de cai reformați, ca în fiecare primăvară. Ofițerul și subofițerii erau osteniți și flămânzi și ar fi voit să scape cât mai în grabă și de cei trei. Erau niște gloabe mari, cu ciolane puternice ce împungeau prin pielea veche, rasă de păr în petece mari.

Caii stăteau triști, înalți și lungi, în mijlocul curții. Capetele, ca niște solnițe, le atârnav grele. Un plutonier striga mereu prețurile, dar din grupul de țărani cari mai rămăseseră, nu se auzea nici un glas în a ofertă. S'au tot scumpit, deși aveau nevoie de câte o călărie, căci de-aceia au venit la licitație. Tot așteptară să se coboare prețurile, cercetând din ochi caii cumpărați de alții. Erau animale cu diferite metehne, mai ales la picioare și la ochi, mai rar cu „suspîn”. Dar cei mai mulți fură reformați pentru bătrânețe.

În fiecare primăvară era un spectacol deprimant când se vindeau caii reformați la licitație. Erau triste și animalele și cumpărătorii, și personalul militar care făcea licitația. Ofițerul dela administrație și plutonierii grăbeau pe cât se putea, vânzarea. Părea că voesc să scape cât mai repede de ei și îndemnau pe amenii cari nu se îmbulzeau la licitare. Totuși, rare ori spuneau un cuvânt de laudă pentru caii reformați. Și oamenii par'că așteptau asemenea cuvinte de îmbărbătare, obicinuiți cu alte târguri.

Grupul acela de cai bătrâni, slabi, osoși, și mari ca niște coșare, lăsa o impresie stranie în toată lumea, de fiecare dată. Era și tristețea și un fel de considerație gravă pentru caii puși pe linia moartă, în grupul țărănilor. Ceeace însă nu-i împiedeca să se zbată a-i cumpăra cât mai ieftin.

După vre-o jumătate de ceas nu mai rămăsese decât un cal în curte, unul sur, cu părul rar și aspru, cam deșelat de spinarea care făcea o ușară șea naturală.

Plutonierul asudă tot strigând prețul, dar nici un glas nu se ridica din grupul mic de oameni ce mai rămăsese.

— „Ie-l, bade Precupe, nu mai sta pe gânduri. Pe asta poți încărca, ca pe-un car“, zise cineva din grup către un țăran roșcovan care era piuar de meserie. Aduna de prin sate țesături de lână și le ducea în satul lui de munte să le bată la puiă și să le schimbe în pănură.

— „Cumpără-l că asta poate duce cât ceilalți trei cai ai dumitale împreună. Unde mai pui că nu-ți mai trebuie nici șa pentru el. „Și-o poartă 'n spate“, — se auzi alt îndemn.

Mai coborî și plutonierul prețul, după ce vorbi încet cu ofițerul, văzând că nu vrea să-l cumpere nimeni.

— „Ei, la așa preț îl poți lua, bade Precupe“, îndemnă altul din grup.

— Dar de ce nu-l cumperi tu? întrebă roșcovanul, începând să se agite după scoborirea prețului.

— Mie-mi trebuie un cal să-l pun la plug și la car înaintea varcilor, și mă tem că nu s'ar potrivi la pas. Nu vezi ce răschitoare de picioare are? Pentru călărie e însă spornic la drum.

— Ei, parcă eu cu poverile mele, merg cu caii în galop! Da' mi-e frică să nu fie chiar prea bătrân.

— Nu-i mai bătrân ca ceilalți, bade. Au fost cu toții din același contingent. Se'nțelege, nu mai este un mânz, vorbi plutonierul.

Precup se lăsă înduplecat și cumpără calul.

— Cum îl cheamă? întrebă el luându-l de căpăstru și răsturnându-și capul pe ceafă pentru a-i putea vedea solnița mare.

— Batar, răspuse plutonierul:

— O să-mi trăbuiască o scară pentru a-i putea pune încărcăturile mele în spinare. Dar am spus vorba, nu mi-o mai iau înapoi.

— Cine dă un preț așa de mic pe-un cal ca asta însemnează că s'a pricopsit. Nu în zadar ai așteptat dumneata până la urmă, vorbi vesel plutonierul, numărând banii și adunându-și de pe măsura de brad hârtoagele.

Reprezentanții armatei se grăbiră la masă. Grupul de oameni se împrăstie, și badea Precup, luându-și calul de căpăstru, îl urni cu greu din loc. Par'că înțepenise, ori prinsese rădăcini în pământ. Trase

întins de căpăstru până-l scoase din curtea cazarmei. Calul apuca mereu înspre grajduri.

— „Sărăce“, zise badea Precup, fără mânie, „tragi și tu la casa ta ca și omu' !“

În poarta deschisă calul se înțepeni pe toate patru picioarele, și nu-l mai putu urni din loc. Trebui să-i vină în ajutor un soldat cu o nua. În drum calul necheză, — un nechezat hodorogit, strident, puternic însă și cutremurător, ca din niște coarde de aramă groase, cărcra li s'a rupt resortul ce le ținu întinse.

— Ptii ! Bată-te pustia, că m'ai asurzit, zise badea Precup.

— Nu-i nimic. E învățat cu cai mulți, și asta e. Dumneata am auzit că mai ai acasă trei cai, n'o să-i fie urât, vorbi soldatul.

După ce eși la larg de pe ulițele întortochiate, cu case mucegăite, moarte, ale vechiului oraș, badea Precup îl opri lângă o piatră rotundă, mare, dela marginea drumului, îi trecu căpăstrul în loc de frâu prin știrbătura gurii, și după vr'o câteva opintiri reuși să-l încalece.

— Hi, calule ! Hi Batar !

Calul porni cu greu, la pas. Câtă vreme trecură prin locuri cunoscute Batar se oprea, își ridica în aer capul mare, privea în lături, și necheza, ca și în drum când eșiră din curtea cazarmii. În pustietatea câmpului nechezatul lui se auzea până departe. Asculta, cu urechile întinse, apoi, nevenind nici un răspuns de nicăiri, pornea mai departe, strunit de călcăiele lui badea Precup.

În curte, acasă, în vreme ce omul cobora ca din pod de pe spinarea lui Batar, calul necheză din nou și de data asta primi răspuns din poiată, și porni într'acolo.

— N'ai putut cumpăra și tu un cal mai mic, zise lelea Lina, nevasta, uitându-se cu mirare la Batar. „Ăsta nici nu va încape pe ușa poeții, o să vezi ! Și pe urmă cum îl încarci și descarci ?

— E ieften, tu femeie, și-i spornic la mers. În pas face drumul pe care ai noștri îl fac în trap.

— Pă-i, dacă-i așa, e și mai rău. Nu se potrivesc.

— Ba se vor potrivi că nu le va strica nici la ai noștri să se mai trezească din somn ! Că merg moțâind pe drum ca niște adormiți.

— Ei, iacă par'că nu cu ei ți-ai făcut negoțul până acum.

— Și decâteori n'am drumuri de făcut singur ! Sau când mă duc numai cu un cal ! Apoi pe ăsta pot încărca povară ca pe trei.

Duse calul în poiată și-l legă la iesle, lângă ceilalți trei.

Batar își atinse botul de al calului vecin, apoi îl coborî în iesle și începu să ronțăie la fân. Ahea putu intra pe ușa grajdului.

Badea Precup veni liniștit în casă și nevasta îi puse demâncarea înaintea. Vorbiră de prețul calului și se învoi și femeia că-l cumpărase ieftin.

— La o adică, zise omul, numai pe pielea lui scot bani pe cari i-am dat. Dar până la piele, mai va! O să-i luăm câțiva ani folosul. E puternic încă.

— Numai să mai fie bun de gură, că, știi tu bine, fără asta calul nu plătește o ceapă degerată.

Un nechezat strident, hodorogit, cutremură văzduhul.

— Ce-o mai fi și asta? Întrebă femeia speriată.

— Stai să mă duc să văd!

Până ajunsese la poiată calul mai necheză de două ori. Precup îl află cu capul ridicat din iesle, întors spre ușe. Părea că nici nu mai vede pe cei trei tovarăși mărunți de lângă el.

Precup se apropie și începu să-l netezească pe grumazi. Trâmbița stricată se auzi din nou.

— Ei, i-o fi lui urât o vreme „pe urmă se va obicinui“, zise omul după ce se întoarse să-și continue cina.

Trecură zile în cari caii fură scoși la pășune. Badea Precup nu avu drumuri de făcut. Însă Batar abea punea gura, când și când, în iarbă. Stătea cu ziua de cap înțepenit pe răschitoarele lui ciolănoase, adușmeca cu nările în vânt, și din când în când necheza. Picioarele de dinainte îi erau prinse într-o piedecă grea de fier. Alteori moțâia, capul îi cădea greu, și rămânea multă vreme nemișcat. Din când în când tresărea, ca și când i-ar veni ceva în minte, ridica repede solnița mare, adușmeca cu nările în vânt și dădea drumul nechezatului aceluia spart, ca un resort stricat care zurăe și se oprește într'un fel de horcăitură.

— Nu-i obicinuit cu piedeca, zicea Precup. La armată cine ține cai împiedecați? o să-l priponesc.

— Eu cred că nu-i obicinuit la păscut.

— Ei, par'că la armată, îi țin tot la iesle!

Dar Batar nu se îndemna la pășunat nici priponit. Moțâia și acum și rar se apăra chiar de muște. Uneori, ciulind urechile, o lua la fugă cât îi ajungea funia priponului, și apoi se oprea mirat, bătea din copită și o lua într'altă parte. Se purtă așa câteva zile în șir, până se convinse că încercările îi erau zadarnice. Apoi, nu se mai urnea din loc. Din când în când rupea câte-o gură de iarbă.

— Va trebui să-l ții în poiată și să-i dai fân, altfel ajungem să-i luăm pielea, glăsui femeia. Dumnezeu să mă ierte, dar îmi pare,

când moțăe așa, că tare mai seamănă cu dascălul cel pensionat, când șade la porțiță cu pipa'n gură. De ! Li-e urât și unuia și altuia, că nu mai au nici o treabă! La armată caii sunt *muștruluiți* toată ziua.

— O să pornesc prin țară peste câteva zile. Va avea și el de lucru. Fănu-i scump ! Nu-l pun eu la iesele până este iarbă !

Badea Precup porni cu toți patru caii, legați unul de altul, cu Batar în frunte, după negoțul lui. Umblă câteva săptămâni prin sate îndepărtat și era mulțumit. Adună vrafuri mari de țesături de lână, cei trei căluți se deșelau sub povară, dar pe Batar mai încăpea încă încărcătură. Era mulțumit că poate purta așa povară mare dăsăgită acolo în înălțime.

Se întorcea vesel spre casă când, la marginea unui oraș, calul se înțepeni pe picioare, ridică nările în vânt, și nu mai vru să se urnească din loc. Bădicul era cocoțat deasupra țesăturilor, pe Batar. Incepu să smucească de căpăstru, să dea din călcăe, dar calul izbucni acum într'un nechezat puternic, adulmecând depărtările. De-o dată se auzi un sunet de trâmbiță, o goarnă depărtată, ca o chemare, și Batar o luă în galop peste câmp, în direcția din care venea sunetul de goarnă. Uimiți, cei trei călușei, alergară și ei o vreme, cu coamele răsfirate de fugă, apoi funia cu care era legat al doilea de Batar se rupse, călușeii rămaseră pe loc, iar badea Precup se ținea cu amândouă mâinile de pânza dăsăgită pe spinarea calului, care alerga ca o furtună peste câmp.

Dup'o multe se vedeau husari călări, înșiruiți în două rânduri. Dintr'acolo venea sunetul de goarnă. Batar nu se opri decât când se văzu intrat și el în rând cu ceilalți cai. Marfa dăsăgită, se ridică și de-o parte și de alta, cum se icnise Batar între doi cai, și omul abea se mai vedea deasupra. Era cu capul gol, pălăria îi zburase în galopul cel mare.

Ofițerii, soldații, izbucniră în răs.

— Ai cumpărat calul dela husari, bade ?

— Da, dela husari nu l-aș mai fi cumpărat. Iată, a auzit goarna și m'a adus aici !

Oamenii râdeau. Precup se silea să scoată calul din șir.

Numai Batar stătea solemn în rând cu ceilalți cai și nu se mișca.

— Va trebui să-l vând, boala să-l mănânce !

3. M. A. L. L. L.

INGENUNCHERE

de GEORGE TODORAN

De ce ne ingenunche oare steaua în cerneală?
Avem atâtea cuvinte, atâtea răni și file de scris
Atâtea clopote și orizonturi fără sminteală,
De ce ne sângeră oare noaptea tocul în vis?

În urma pașilor noștri plâng plugurile pe ogoare
De când? Ne căutăm pretutindeni și nu ne găsim
Să nu știe nimeni, nimenea oare,
Abecedare de doliu de ce tăcut ne numim?

Eri în țara din icoană aveam și noi casă și-un rost
Și de istorie niciodată nu ne-am ferit,
Ni-s trupurile prin timpuri anafură gliei și vremii-adăpost
De ce atunci acest ospăț anume pentru noi gătit?

Suflete, suflete, tu le știi și trebuie să le știi toate
Și nopțile nedormite și țara și frații ce plâng în noi,
Și drumurile bătute 'n cue la răscruci bogate
Suflete câine, suflete frate, deaceia tăcem amândoi?

George Todoran

TITU MAIORESCU

de GR. TAUȘAN

Evocarea figurii lui Titu Maiorescu, pe care încerc să o fac aici, vine la scurt timp după comemorarea sa, cu prilejul desvelirii statuei gânditorului român la Iași, în orașul unde Junimea, al cărui suflet conducător fusese marele profesor, și-a desfășurat activitatea ei remarcabilă.

La această comemorare, unul din cei mai autentici continuatori ai operei maioresciene, d. profesor Ioan Petrovici, a arătat luminos, în discursul ministerial, cât datorează cultura noastră aceluia care în toată viața a fost exemplul rar și viu al înțelepciunii, al acelei sinteze de însușiri ce se descompun în tact, măsură, simț al proporțiilor și luciditate perfectă a conștiinței conducătoare.

Această reînviere a rolului cultural al lui Titu Maiorescu, făcută de o personalitate, în care autoritatea marei demnități ce o deține se unește cu prestigiul gânditorului însuși, poate fi cea mai indicată prefață la un portret istoric al eminentului profesor și al necontestatului deschizător de drumuri noi în literatura românească.

Fenomenul literar nu stă ca o entitate separată în marele complex de forțe ce compun organismul social al unei epoci și al unui timp. El se ancorează în totalul energiilor istorice și geografice și face parte integrantă din structura etnică și din ambianța temporară a unei rase. Totuși, în acest determinism social în care literatura apare ca o manifestare necesară a forțelor naționale și de rasă, intervine și factorul uman și individual, factorul dinamic al unei voințe care grăbește o evoluție, împiedică o direcție greșită, sau concretizează limpede un ideal estetic.

Toate marile literaturi au cunoscut această influență a omului singur, a personalității covârșitoare cu puteri de transfigurare și de impuls spre altceva și spre mai sus.

Eroii aceștia spirituali sunt creatori în sensul cel mai desăvârșit al cuvântului, pentru că au energia de a înfrunta o tradiție sau coaliția mediocrităților, precum au și darul strategului ce știe să poruncească și să deseneze pe harta vieții unui neam, ofensivile cari schimbă granițele și făuresc nouile îngrădiri de viață culturală.

Un astfel de erou al spiritualității românești care la un moment dat a știut să imprime personalitatea sa mediului cultural românesc, a fost Titu Maiorescu.

Acum când trăim o epocă fericită de eflorescență literară, în care bunul gust, ajutat de o critică subtilă a unor spirite pregătite la școala unei metodice conștiințe literare, a știut să învingă amestecul mediocrităților pretențioase sau superficialităților antipatice, care pătează nobleța unui scris, acum putem; în perspectiva timpului să înțelegem și mai bine care a fost rolul lui Titu Maiorescu în trecut, precum putem, cu ajutorul imaginației, să avem tabloul inferiorității producției literare ce ar fi dăinuit la noi încă mult timp, dacă cuvântul lui autorizat nu ar fi venit, cu un ceas mai de vreme, ca să oprească operele lipsite de valoare, și prin aceasta direct vătămătoare gustului literar al unei epoci.

Dar pentru a înțelege puterea pe care a avut-o omul atât de bine înzestrat de a-și impune părerile sale și a face singur contra tuturor operă de cenzor literar, trebuie să reînviem în minte condițiile sufletești cari alcătuiau personalitatea sa unică și de aparițiune spontană.

Titu Maiorescu, ca și Eminescu, Creangă ori Caragiale, a început a fi el prin el însuși, în ceiace privește simțul literar ca și cugetarea filosofică, ca și prin neîntrecutul dar al expresivității în scris și în vorbă, de o cursivitate și de un lapidarism care a creat proza critică și filosofică românească, precum a dat exemplul celei mai impresionante oratorii la tribună, la catedră sau la bară.

Și făcând analiza puterilor sufletești cari constituiesc ființa internă a lui Maiorescu. găsim în primul rând un înăscut bun gust, care chiar dacă a fost ajutat de o vastă lectură, — să nu uităm că Maiorescu era un cunoscător adânc al literaturilor moderne, precum era și un latinist, format la Therezianum care îi da puțința să cunoască în original pe vechii clasici, — dar era el însuși o personalitate cu puteri inovatorii în felul de a descoperi și a aprecia adevăratele talente. Acei fericiți, din cari azi au rămas atât de puțini în viață, și cari l-au ascultat citind o poezie sau analizând un vers, știu cât de neegalabil era darul lui de a trezi emoția artistică, mișcat el însuși, cum cerea Horajiu a fi aceluia care voește să insuflie

și altora vibrațiile sufletului său. De multe ori versul lui Eminescu însuși primea o corectare dela critic, poetul având conștiința că cel ce-și îngăduie această libertate posedă harul binecuvântat al unei puteri interne pe care celălalt mare creator era mai în măsură decât ori care altul să o înțeleagă.

Înăscutul și puternicul său bun gust literar făcea din Maiorescu un profet ca și un cenzor și dădea o autoritate părerilor sale, care n'avea nevoie de obedințe vizibile pentru a se vedea cât este de reală.

Dar ceiace dădea o deosebită autoritate sentințelor sale literare, era pe lângă autenticul și notoriul său bun gust și faptul că, critica sa nu se prezenta cu elasticitățile unui impresionism subiectiv, produs uneori al unui capriciu literar, ci ea deriva cu puterea de convingere a unei concluzii silogistice, din o concepție statornică, din premisele unor principii estetice, cari colorate și sprijinite de estetica platoniciană, de idealismul shopenhauerian ori de viziunile artistice ale lui Lessing, dădeau orientărilor, sfaturilor, ori cenzurărilor aspre — aspre față de cei nechemați — o putere de penetrație care asigura succesul opiniilor maioresciene.

În primul rând principiul criticii maioresciene, care era învocat ori de câte ori își rostea cuvântul, era criteriul sigur al transmutației dela sensibil, haotic și atât de legat de biologia animalității, spre extazul ideal al adevăratei emoții artistice. Prin artă, spiriții se ridică la contemplarea pură, în care dispar contingentele mărunte ale vieții, sufletul eliberându-se de orice atingere cu ceiace este biologic, sensibil și ca atare meschin. Cu această concepție înaltă despre artă în care Schopenhauer se unește peste veacuri cu Platon, pentru a lumina calea sigură ce duce la cucerirea frumuseților adevărate, desigur că Maiorescu, se așeza într'o poziție înaltă de unde putea să decreteze și să selecționeze adevăratele valori literare ale vremii sale. Cu atare critică himisul literar al epocii își găsea reactivul prin care se deosebea autenticul literar de ceiace este sclipire fără valoare. Cum era să reziste în lumina orbitoare a criticii maioresciene naivitățile lui Aron Pumnul, retorismul unui Grădișteanu, poeziile lui Aricescu, toată boala verbalismului gol, în care nimic nu e sincer simțit și totul se reduce la rostogolirea frazelor și la clinchetul vorbelor ?

Dar cu aceiași putere cu care Titu Maiorescu a știut să dea la o parte ceiace nu era vrednic să intre în patrimoniul literar românesc, tot asemenea a fost cel mai iscusit descoperitor de talente, cel mai sigur patron de valori literare, cel mai statornic prieten, ad-

mirator și protector al acelor care erau să rămână ca mândrii ale spiritualității creatoare a neamului nostru. Eminescu și Creangă, Caragiale, ori în urmă Oct. Goga, Delavrancea sau Vlahuță au găsit în Titu Maiorescu pe cel dintâi înțelegător al lor, pe cel mai înflăcărat admirator al operelor ce aveau să se încrusteze ca diamante strălucitoare în paginile literaturii românești.

Olimpianismul lui Maiorescu și lipsa lui de expansiune a sentimentului — expansiune care de multe ori e prefăcută și ascunde gânduri egoiste și reci — a făcut pe unii să creadă că el nu știa să iubească și nu putea sau nu voia să ajute efectiv pe alții..... Ce eroare și ce nedreptate! Să nu uităm că Maiorescu care nu era bogat prin naștere și tot ceiace avea era produsul lui ca profesor și avocat — și cu acest prilej să reamintim că a fost 12 ani suspendat din învățământ în urma calomniilor celor mai abjecte — și totuși cu aceste venituri modeste el a putut să contribuie ca să susțină pe Al. Xenopol la studii în străinătate, că Eminescu a fost ținut în Sanatorii și a putut face călătorii de reconvalescență în Italia cu sprijinul material al criticului, și că bunătatea lui se arată în acel admirabil omenesc ce-l pune în actele lui ori de câte ori credea că sprijinul e de folos pentru a susține o tinerețe promițătoare. Câte scrisori pline de duioșie trimise lui Cerna în străinătate și câtă durere îi pricinuește vestea că poetul nu se îngrijește îndeajuns. Ce sdruncin sufletească când aude vestea că Eminescu vrea să se căsătorească cu Veronica Micle, pe care o credea nepotrivită de a fi tovarășa geniului și cât spirit de încurajare paternă pune profesorul ca să cheme în casa lui — cu un interior atât de select — pe tinerii pe cari el îi socotea că merită a fi încurajați, alăturând sărăcia și anonimatul lor cu personalitățile eminente politice și literare ale vremii lui! Și ce minunat tonic moral era pentru un obscur tânăr această vecinătate cu oamenii iluștri întâlniți în casa delicatului amfitrion, ca tovarăși de masă și conversație amicală în salonul în care statuia de bronz a Venerii din Milo trona simbolic ca o zeiță a frumuseții deslipită din miracolul grec pentru ca să aducă aminte că perfecția estetică e eternă, ca și sfaturile patronului ospitalier.

Influența lui Titu Maiorescu, decisiva lui influență, o găsim — cum spuneam — în siguranța principiilor ce conduceau misionarismul său cultural, în care el pune toată inteligența, care era chemată pe planuri mult mai largi să se exercite, și care ar fi dus pe profesor la o notorietate dincolo de granițele modeste ale țării noastre de atunci.

Și de aceea, întemeiat pe principii neschimbătoare în concep-

ția sa despre literatură și artă el a putut cel dintâi să diferențieze emoția artistică de orice alte emoții cu contingente utilitare, iar faptul că a arătat că nu este de ajuns ca un scriitor să strige dragostea lui de țară fie chiar în versuri cu rime impecabile, pentru ca el să fie cu adevărat poet, nu odată a fost denunțat ca un refractar la sentimentul patriotic.

Dar omul care primise cu resemnare atâtea lovituri nedrepte, ca unul ce trăia într'un mediu social nepregătit misionarismului său cultural, nu a putut să evite nici bârfirea că ar fi cosmopolit și că nu iubește poezia patriotică, precum că ar fi lipsit de încrederea în noi.

O atare calomnie, — care din nefericire a fost repetată nu numai de un agramat oarecare din parlamentul de pe vremuri, care contesta dreptul lui Maiorescu de a fi profesor ori parlamentar, pentru că e un schopenhauerian — dar și de un autentic spirit superior ca Hașdeu.

Și ca titlu de document al erorilor de apreciere, când ele se fac la temperatura ridicată a patimilor actuale, e de ajuns să recitim pasajul din acel cunoscut interview al lui Caragiale, publicat sub titlul „O vizită la castelul Iulia Hașdeu“: „A fost, scria Caragiale, repetând vorbele magului dela Câmpina, o școală literară, care a falsificat felul de a gândi, de a simți și de a spune românește introducând cu tot dinadinsul în literatura noastră tânără pesimismul universitar, nemțesc“.

„Școala“ aceasta pesimistă și înstrăinată, după părerea lui Hașdeu, era în fapt omul ce o creiase și o însuflețise, iar câtă trăinicie au avut ideile propagate ne-o arată faptul că azi Maiorescu și Eminescu sunt vii și actuali în conștiința literară a vremii noastre, pe care o domină fiecare în felul său, ceiace ne arată încăodată greșelile de optică în materie de judecată literară, când patima se amestecă în dăinuirea de valori, pe care numai rațiunea rece e chemată să o dea.

De fapt criticul neînțeles sau contestat cu atâtea veninoșie a fost tocmai cel care entuziasmat cel dintâi de poeziile populare culese de Alexandri, a infiltrat în conștiința literară românească marea valoare a folclorului anonim. Și cât de energic e Maiorescu când combate în incinta Academiei pe vechiul său amic, Duiliu Zamfirescu, care contesta valoarea acestor creații populare ale neamului nostru. „Poezia populară, spunea el, este și rămâne anonimă, dar

aceasta nu împiedică de a fi una din cele mai frumoase, de a exprima nu numai o simțire lirică, ci, cum zice Alexandri, o filozofie adâncă“.

Maiorescu apoi se face apărătorul poeziei naționaliste a lui Octavian Goga, oprindu-se cu admirativă insistență chiar la acea poezie minunată de revoltă ce poartă numele râului care izvorăște din îndureratul Ardeal.

Patronul literar aducea de altfel în acest rol patern al curentelor literare românești, acel farmec personal, de care cei ce l-au cunoscut păstrează sentimentul nostalgic al lucrurilor pierdute ce nu se mai reîfac, ca și darul oratoric — darul pe care înțelepții antichității clasice, îl considerau pe drept cuvânt, ca unul din cele mai puternice mijloace de stăpânire a sufletelor. Și ce fel de orator era Titu Maiorescu, să-mi fie îngăduit a cita cuvintele prin cari un alt mare orator al neamului nostru, Delavrancea, le scria unui prieten, evocând pe Maiorescu :

„Subiectul — adversa sau idee — e strâns ca într'un clește. Legătura se face, cuvânt cu cuvânt, frază de frază, period de period, și încheierea se impune, solemn și energic, oricărei minți, amicului și inamicului.

Orice discurs al lui este un silogism.

Comparațiile, fulgere. Ironia — una din cele mai uzuale modalități întrebuințate de orator — fer roșu : sfârșește pe unde trece“.

„Maiorescu nu desemnează cu creta sau cu cărbunile, ci sapă ; nu-și exercită abilitatea la suprafață, ci sfredelește sufletul ; nu gădelă numai urechea masselor, ci le strânge ca pe o pastă moale, le modelează și-și imprimă formele cugetării sale, totdeauna surprinzătoare prin curajul senin cu care le expune și prin noutatea pe care totdeauna le-o dă“. Și Delavrancea exclamă :

„Dar vino odată — după ce-ți torni grâul în hambare — și ascultă și tu pe Maiorescu. Te vei simți mai mândru că ești român, căci el sporește puterea de a fi a tuturor prin sporul pe care-l adaugă neconținut la forțele și iluziunile naționale“.

Acuma când pasiunile mărunte au făcut locul opiniilor neinfluențate de meschine interese și pasiuni personale, figura literară a lui Titu Maiorescu apare aureolată de gloria adevărată ce trebuie să o însoțească personalitățile ce au puterea de transfigurare a unei epoci, creând curente și ridicând pietre de hotar în cursul anilor ce trec. Maiorescu, în istoria culturală românească, apare astfel ca un factor de mutație literară întovărașit de Eminescu, a cărei contemporaneitate cu sufletul maiorescian evocă credința unui sincro-

nism misterios ce nu rare ori îl întâlnim în istoria culturală a popoarelor, pentru a arăta că dincolo de experiența sensibilă sunt porunci și sunt orânduiri venite dincolo de ea, din adâncuri nepătrunse. acolo unde se făurește, în laboratorul ascuns și etern al creațiilor, destinul popoarelor.

29 Oct. 1942.

G. Tăușan

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P O E Z I I

de RADU GYR

FUGA LUPULUI

*Muşcând paznicul, din cuşca lui, spre munte,
lupul ca o fiacără-a tăşnit....*

*Trecură pădurile pe frunte
cu inelul brumeor sfinţit.*

*Lunecă din bahnele ceţoase
miros vânăit de sălbăteciuni.
Vântul sur, pe labe somnoroase,
se târăşte ca o fiară prin sloduni.*

*Lupul fuge. Zări îi cad în blană.
Crengile : arcane, şbilţuri, bice.
Brazilii ciatină albastra lor capcană,
din puhoae îl stropesc aice.*

*Indărăt, se surpă vremea cu lung vuet
ca o stâncă prăbuşită. Jnepii fug.
Noaptea zornăe. Adâncurile sue.
Râpe-l beau. Şi p'scurile-l sug.*

*Dar ajuns pe muşchiul vârfulor aspre,
cerul viu îi curge pe spinare
şi văzduhul gâlgâind de astre
îl cuprinde 'ntr'o lichidă 'mbrăţişare.*

*Lângă lup se gudură zănoage,
fériga se bucură că-l simte,*

vizuini flămânde și bârloage
cu urechi ciulite i sar 'na.nte.

Părul ca o ceață grea pe spate
se sbârlește de tăcere și de veac.
Stâncile îi joacă 'n ochi, mirate,
botul linge umbrele, buimac....

Stă pe muchea gresiiilor crunte,
năucit de spațiu și de piatră.

Roșie și rătăcind în munte,
luna vine din prăpăstii, speriată.

Lupul mușcă, lacom, carnea lunii,
dinții se implântă și sfâșie,
și, rupând ca dintr'o pradă vie,
de pe bot îi curge sângele genunii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ȚIGANI URSARI

Tot mai rar, prin mahalale desfundate,
primăvara, trec țigani ursari,
cu obraji arși de zări înveninate,
cu amieze largi în ochii mari.

Trec ursari, ducând prin praf și șanțuri
urșii mohorâți și pădureți.
Parcă duc pădurile de lanțuri,
parcă duc mormane de tristeți.

Clătinându-se din șolduri roșcovane,
fiarele, cu părul răsculat,
mormăe în lanț: sbârlite stane,
blocuri mari de munte sfărâmat.

Cu văzduh și cu burhae pe spinare,
mirosind adânc a cer salin,
tristele jivine călătoare
vin din basm, din veac, — de unde vin ?

Sună darabane vechi de piele
și 'ncet urși — namile de fum —
se ridică legănați pe labe greie
și se surpă'n pulberea din drum.

Și cum, prăbușiți, își sug alene
labele murdare de pământ,
zace'n praful uliții și geme
răsvrătirea muntei înfrânt...

Arși de vânturi, supti de zări amare,
trec ursarii cu jivine, tot mai rar,
și cu ei te pierzi și tu în zare,
suflete, bătrânule ursar.

Radu Gyr

NEAM DE MOCAN

de AUREL VASILE ROȘCA

Satul comentează în fel și chipuri faptul că nu m'am făcut popă. Unii sunt de părere că am căzut la „izamăn”, alții că m'am încurcat cu vr'o târfoștină de muiere” și în fine, cei mai mulți sunt convinși că vreau să ajung ceva mai mare: „doftor sau profesor de oraș”. Câțiva — cei mai puțini — spun cu răutate și oarecare satisfacție: „șomeru Anichii” sau: „ce era să iasă din neamul mocănesc al lui Sbrincu!”

E adevărat, fac parte dintr'un neam de mocani, cari argătesc oile altora. În tot neamul lui Sbrincu — destul de numeros de altfel — nu găsești un singur certificat de patru clase primare. Cel mai cult din neamul meu e un frate de-al mamei, care declară că are o clasă primară, făcută până pela Paști. N'ar putea dovedi afirmația lui cu niciun act; știe însă să se iscălească, deși socoteala la stână o ține tot cu tradiționalul răboj. A doua în cultură ar veni mama care deasemenea știe să iscălească; dar când e chemată să semneze vr'un act pela autorități, găsește că e mai comod să pună „deștu”.

În registrele primăriei e trecută la rubrica „Analfabeți”.

Am ajuns în seminar printr'o ambiție a mamei. Când a fost să ia această hotărâre extraordinară, mama a convocat un fel de consiliu de familie, sub prezidenția unchiului, cel cu cea mai vastă cultură. A coborât dela munte, în haine de sărbătoare, întregul neam de mocani: unchi, veri și rude mai depărtate. Intrunirea a avut un caracter solemn. Discuțiile au fost aprinse, părer'le împărțite (unchiul chiar avea nevoie de un băețuș desghetaț ca mine la oi). În cele din urmă, părerea mamei a triumfat: „Să știu de bine că-mi vând și iia după mine și tot nu mă las până nu mi-oi face băiatul popă!”

În primul an de seminar a mers foarte greu. Mama făcea sfor-

țări supra omenești cu întreținerea mea. Toată truda ei era însă cu prisosință răsplătită la venirea în vacanță. Mă plimba în uniforma nouă de seminar ca pe sfintele moaște, pela toate rudele. La ferestre apăreau priviri curioase: „Cine-o fi, fa?” E Anica lui Sbrincu cu fi-so, pe care vrea să-l facă popă. O mai ieși și gâlbejitul ăsta popă, când m'oi face eu mitropolit!”

De întâlneam pe cineva în cale, de-ar fi fost cel din urmă în sat, trebuia — după îndemnul mamei — să-i sărut mâna, pentru ca acesta să zică: „bravo,, Anico, deștept băiat ai; ăsta da, școlar“. De obicei închisă și posacă, mama devenea comunicativă, odată cu venirea mea în vacanță. Ar fi fost în stare să oprească toată lumea în drum, ca să-i anunțe marea ei bucurie: „a venit băiatu' de la școală!“ Dacă vr'un imprudent intra în casă, apoi nu scăpa cu una cu două: mama îi spunea cum am intrat în seminar, cum îmi trimit scrisori profesorii (îmi răspunsese la o felicitare profesorul de lucru manual), cum învăț cel mai bine, dar „pitagogii“ și „directoru“ scoate întâi, pe un băiat de boer. Apoi îi arăta cărțile mele, mai ales pe cele de limbi străine și atlasul geografic, care, în deosebi, o impresionase pe mama. Nefericitului musafir îi pieria pofta să mai vie a doua oară în casa noastră. Atunci când citeam sau învățam, se făcea în juru-mi o liniște de biserică, ca și când s'ar fi oficiat o mare taină. Mama oprea șgomotul copiilor din drum, opria cârâitul găinilor și-ar fi fost în stare să oprească și respirația pământului. Se strecura ca o umbră pe lângă mine și sfătuia în șoaptă pe cei din jur să facă la fel: „Ssst! Umblați în vârful picioarelor! Citește băiatu l...”

Dintre toți colegii din sat, cari urmau la școli mai înalte, numai băiatul șefului de post mă privea de sus. Își așeza șapca ștremgărește într'o parte, purta pantalonii totdeauna la dungă și mai ales afișa o pereche de pantofi de lac. Se lăuda tuturor că el vrea să se facă ministru. De câte ori se isca vrajba între noi—și asta se întâmpla destul de des—băiatul șefului de post îmi asvârlea ca ultim argument cea mai de ocară vorbă după el: „mocane“. În'ma mamei se cătrănea tot mai mult. Ea ar fi vrut să nu mai fie alt băiat ca al ei în sat. Îmi așeza șapca cât mai într'o parte și-mi călca pantalonii de trei ori pe zi: „hai, maică, desbracă-te, să-ți mai calc oleacă pantalonii, c'ai văzut urātu' găinarului de șef ce dungă avea!“

Intr'o zi mama și-a împlinit o ambiție, pe care de mult o cocea: mi-a cumpărat o pereche de pantofi de lac. Eram primul în neamul meu, care purtam pantofi de lac. Când i-am încălțat pentru prima oară, mama ar fi vrut să sune goarna primăriei. să se adune tot satul,

ca să vadă că pantofii mei de lac sunt mai frumoși decât ai odraslei șefului de post. Când aveam musafiri la masă, lucrul neobișnuit la noi până la cumpărarea pantofilor, mama ar fi fost în stare să mă pună să așez picioarele pe masă, pentru ca toți invitații să-mi admire pantofii de lac; cum însă asta ar fi fost prea din cale-afară, mama îmi așeza totdeauna sub picioare un scăunel și mă sfătuia tare, ca să atragă atenția musafirilor: „Ai grijă, maică, pune picioarele pe scăunel, să nu-ți murdărești pantofii de lac!” Dacă vreunul dintre invitați avea ingratitudinea să nu-mi observe și laude pantofii, a doua oară nu mai era poftit în casa noastră.

Dacă ieșam pe stradă și cel pe care-l opream de vorbă nu se uita la picioarele mele, mama își desfăcea broboada și-mi ștergea o pată imaginară de pe pantofi: „Ai grije, maică, că ți-ai murdărit pantofii de lac!” Și apăsa pe cuvântul lac.

În ziua când vre'un necaz îmi încrețea fruntea, mama se făcea nevăzută de pe lângă mine; apoi de cum înopta se închidea în camera ei, bătea mătănii și se ruga lui Dumnezeu să trăsnească din senin pe toți dușmanii mei și să-mi ajute mie să ajung mare, după mintea și învățătura mea.

La serbările pe cari le organizam în sat, nu aveam nici un rival. Băiatul șefului de post era afon și, de câte ori recita câte o poezie, recurgea la serviciile sufleurului. Ba prin clasa cincea, spre bucuria mamei și spre desnădejdia „șefulesii“, acesta a fost eliminat din liceu, pentru că se înhăitase cu o „nefufină“ de prin București. Gloria mea nu mai era umbrită acum de nimeni.

Prin clasele mai mari am început și eu să cânt la strună sau să citesc câte o predică. Bucuria mamei nu mai cunoștea margini. În zilele când predicam, și cântam în strună, mama se prezenta înaintea dascălului la biserică; aduna tot neamul mocănesc, da svon prin sat că vine „Ipiscopu“, ca să mă audă cât mai multă lume. Și în timp ce eu predicam sau cântam cu un glas ce umplea toată biserica, mama își făcea de lucru, pe lângă sfeșnice. Știa ea că lumea străină, care nu mă cunoștea, întreba: „Al cui e băiatul ăla?“ Cineva răspundea: „Al femii aleia care îndreaptă lumânările“. „Halal de mama care l-a făcut. Bună gură mai are. Țta, da, popă!“

Și totuși nu m'am făcut popă. Nu am căzut la „izamăn“, nu m'am incurcat cu vre'o „târfoștină de muiere“ și nici prin gând nu-mi trece să mă fac „doftor“. Motivul e cu totul altul: am coborât în seminar dar majestatea munților, care se înfrățeau cu cerul. Il recunoșteam pe Dumnezeu în furia trăsnetelor, în florile de zar-

zăr, în bălângănitul clopotelor dela stână ; dar mai presus de toate îl purtam în mine, așa cum îl purtase întregul meu neam. A trebuit să intru în seminar, pentru ca profesorii mei să-mi arunce ca un blestem marea și cutremurătoarea întrebare : Există Dumnezeu ?

Eram primul din neamul meu blestemat să răspund. Și de aci a început prăbușirea mea.

M'am întors în seninătatea satului de altă dată, în dorința de a alunga din minte destrămătoarea întrebare, care mă slăpănea ca o obsesie. Dar aici parcă mă scoteau din sărite preocupările mărunte ale consătenilor mei și lipsa totală la ei a oricăror frământări cu problemele de conștiință.

M'am urcat apoi cât mai sus pe vârful muntelui, lângă un brad ce săruta cerul, acolo unde mi s'a părut întotdeauna că sunt mai aproape de Dumnezeu. Degeaba. Întrebarea mi se infiea tot mai sfâșietor în inimă.

M'am reîntors în sat și m'am scufundat în vâltoarea cărților, pe cari le socoteam potrivite să-mi redea odihnitoarea certitudine de altădată. Am citit în friguri zile și nopți de-a-rândul, în goana sălbatecă după adevăr. Am stors din creier tot ce se putea storce, răzbunând astfel întregul meu neam de mocani, aplecat asupra băteii și a plugului și care până la mine nu consumase nici măcar o sticlă de cerneală. Parcă toate gândurile și problemele de conștiință cari ar fi trebuit să preocupe tot neamul meu, mă inundaseră numai pe mine.

E aproape un an de când sunt „șomer“.

Când satul a văzut că timpul trece și eu nu mă popesc, a început să mă privească cu mirare (păcat de băiatul ăsta) apoi cu dispreț. Nimeni nu mă mai lua în seamă (în ultimii ani de seminar începuse să-mi sărute și mie mâna câte cineva).

Unchiul, prezidentul consiliului de familie, își luă inima în dinți și mă întrebă : „Ce ai de gând, de nu te mai popești, că eu ți-am găsit o fată, d'astea d'ale noastre, gospodină, nu-i fodulă, nu-i cocoșneată d'alea de oraș, să nu le ajungi cu prăjina la nas, și să-i fie rușine că ești neam de mocani, că măta umblă cu opinci și noi mirosim a zer. Are vacă, câteva iugăre de pământ și 80 dă oi“.

I-am răspuns unchiului tăios că vreau să mai învăț.

— Ce mai înveți, mă întrebă el, adânc mirat. După doisprezece ani dă carte, mai e ceva pă lumea asta ce tu nu știi ?“

Am simțit o plăcere drăcească de a-l băga în toate teoriile ce-mi răvășiseră creierul de câteva luni.

I-am vorbit de teoria relativității, de filosofia budistă, de metafizică, de Dumnezeu, de viață, de moarte. I-am vorbit de Darwin, de Nietzsche, de Schopenhauer, de Kant, de Bergson.

Mirarea dela început a luat aspecte de groază: ochii i se holbaseră, fața i se crisparse într'o revoltă abia stăpănită. El nu putea concepe că au existat cândva pe pământul acesta asemenea monștri ca Nietzsche, și Dumnezeu, nu i-a trăsнит din senin. El nu putea concepe ca tiparul, cu care e scrisă Cazan'a și Visul Maicii Domnului, să fie întrebuițat pentru așa neleguiri. Mi-am dat seama numai decât că dintre noi doi el era înțeleptul.

Teoriile tuturor filosofilor formau în capul meu un adevărat haos. Nimic sigur. Ceva din disperarea naufragiatului, care cu cât încearcă să se salveze, cu atât se scufundă mai mult. Ideile despre Dumnezeu, despre viață, despre moarte mă inundau, mă năvăleau în iureș, dănțuiau sălbatec, se băteau cap în cap, îmi despicau creurul și mă aruncau tot mai mult într'o beznă fără fund.

Unchiul meu avea idei puține, dar clare, nezdruncinate, fără nici o umbră de îndoială; despre Dumnezeu, despre viață, despre moarte

Ingrozit de cele auzite unchiul a ieșit glonț dela mine și-a luat-o pe mama de-o parte:

— Anico, știi tu vorba aia a mea: unde-i minte multă e și prostie. Băiatul tău s'a zăpăcit la cap de atâta carte.

De atunci neamul meu mocănesc nu mai coboară în zile de sărbătoare la biserică; lumea se arată tot mai rea față de mine. Numai mama mi-a păstrat aceeași încredere. Ea e convinsă că eu știu ce fac. Dacă până acum n'am ajuns nimic, e din cauza hoților aia dela București, cari au ce au cu mine, pentru că sunt fecior de mocani. Dar după mintea și după cartea pe care o știu, aș fi putut ajunge ehe... și ministru. Pe mama nu o mai impresionează nici ironiile rudelor și nici vorbele răutăcioase ale vecinilor. S'a închis în ea ca într'o fortăreață și nu mai stă de vorbă decât cu Dumnezeu și cu mine.

Pe când eu îmi torturez sufletul ca un b'c'isnic în nopți de insomnie și delir, în căutarea Dumnezeului copilăriei mele, mama bate mătânii și se roagă în camera alăturată până dimineața pentru potolirea clocoțului din sufletul meu.

E atâta transfigurare și atâta dăruire în rugăciunea ei, că parcă simt cum sângele i se evaporă și se înalță drept ofrandă lui Dumnezeu, pentru răscumpărarea păcatelor mele și încetarea chinurilor ce mă fierb într'un foc din ce în ce mai mistuitor. Cu fiecare dimi-

neată îmi apare tot mai suptă și mai palidă, cu cearcăne tot mai adânci în jurul ochilor.

La ora când bănuiește că m'am sculat, mama își face de lucru prin camera mea, se gudură pe lângă mine, se uită dacă fruntea mi s a mai descreșit; dacă însă eu mă arăt tot morocănos și fără chef de vorbă, ea se face nevăzută de pe lângă mine.

Când mă 'ncui în casă și citesc zile și nopți de-a-rândul fără întrerupere, mama șoptește celor din jur, la fel ca în vremea de glorie :

— Ssst ! Unblați în vârful picioarelor ! Citește băiatu !"

Aurel Vasile Roșca

O I N S P E C T I E

comedie într'un act

de I. VALJAN

P E R S O N A G I I

ARISTIDE MIHĂ LESCU	Inspector Ad-tiv
IANCU TRIFAN	Secretarul Preturei
AURICĂ PANȚU	Pretor
OLIMPIA STĂNICEL	Moașă comunală
CICERONE BERCARU	Agonom
MAMA DINA	Eucăltărcasă
OIȚĂ	Curier

SCENA I

Interiorul unei Preturi. La mijloc o masă. În jurul mesei câteva scaune. În stânga un dulap mare de lemn care servă de arhivă. Alături ușa care dă spre dormitorul Pretorului. În dreapta ușa de intrare în Pretură. În fund o singură fereastră care dă spre ulița satului. La ridicarea cortinei Trifan trece ceva într'un registru așezat pe un pupitru înalt până la pieptul scriitorului. Pe acest pupitru se mai văd și alte registre aruncate în neregulă ca și pe arhiva Preturei. Afară se aud zurgălăii unei săni care s'a oprit. Trifan își întrerupe lucrul, se uită o clipă pe fereastră, apoi așteaptă curios intrarea necunoscutului).

ARISTIDE MIHAILESCU (54 de ani. Bine conservat. Vioț, Jovial. Sigur de el, manevrând cu un calm perfect. După fizionomia lui veselă ai zice mai degrabă un actor mulțumit de succese, decât un inspector administrativ. Un zâmbet prietenos și ipocrit îi luminează fața. E îmbrăcat cu palton, cisme și căciulă. Cum intră tropăie puțin căciula. În spatele lui, vizitiul care așteaptă ordinea).

Bună ziua!..

TRIFAN (30 ani. Până la brâu îmbrăcat cu un surtuc negru de târgovăț. Pantaloni albi de dimie. Bocanci. Un șmecher rural,

adaptat perfect administrației. Răspunde după ce a măsurat pe vizitator de sus până jos).

Bună ziua !..

ARISTIDE MIHAILESCU (către vizitiu). — Ai să faci cum ți-am spus eu...

(scoate din buzunar câteva monete și i le dă)

Uite, pentru masă...

VIZITIUL (care i-a scos paltonul și l-a așezat într'un cui). — Prea bine conașule..

TRIFAN (continuând să-l măsoare). — Pe cine căutați ?

ARISTIDE MIHAILESCU. — Pe d. Pretor Panțu (cu glas mic). Vin tocmai din București ca să-l văd...

TRIFAN. — Știe că veniți?... Vă așteaptă?..

ARISTIDE MIHAILESCU. — Nu știe.... Vreau să-l fac o surpriză... (zâmbind cu înțeles). Ne cunoaștem de mult... și nu l'am văzut de mult...

TRIFAN. — Sunteți prieteni vasăzică... Dacă e vorba de surpriză.. să treceți p'arcea mai târziu ... E la farmacistă cu judecătorul și cu doctorița... joacă poker...

ARISTIDE MIHAILESCU (mirat). — Poker la ora asta?...

TRIFAN (căutând să-l epateze). — Poate să fie și la ora asta.. pentru că a început de aseară, de la 9...

ARISTIDE MIHAILESCU (același joc). — De aseară?....

TRIFAN. — Joc mare!.. A ținut toată noaptea și mai ține... până se reface...

ARISTIDE MIHAILESCU (socotind) 9...9...12... (admirativ).— Cincisprezece ore de joc!... E tare...

TRIFAN (râzând). — Mai tare e farmacista... Ar fi în stare să joace o săptămână, nebăută, nemâncată. ...De ce nu vă duceți și Dvs. la farmacistă? ...ca să nu așteptați prea mult...

ARISTIDE MIHAILESCU (rămâne un moment pe gânduri ca și când ar întocmi un plan. Trifan se uită mirat la el. Apoi cu un aer serios). — Ascultă tinere. A fost o glumă. Eu sunt Inspectorul administrativ Aristide Mihăilescu.. și am venit aici în inspecție... nu pot să mă duc la farmacistă...

TRIFAN (la început de emoție și-a pierdut glasul. Ia poziție de drepti și-și îndreaptă mereu surtucul. Apoi cu voce sugrumată).— Vă rog să mă iertați Domnule Inspector.... Am onoare a mă prezenta Vasile Trifan, secretarul Preturei (schițând o mișcare de plecare). — Mă duc să chem pe Dom'Pretor..

ARISTIDE MIHAILESCU (oprindu-l cu un gest amabil) — Stai!..

Ce te-a apucat?... Te-ai speriat?... Nu mănânc oameni... Nu-l deranja... (cu milă prefăcută). Eu știu cum merg lucrurile într'o Pretură ca asta... aruncată într'un fund de județ.. Dacă nu omori timpul... te omoară el... (râzând). Câte un pokeraș te ușurează... în toate felurile... N'ai ce face într'o văgăună ca asta..

TRIFAN (neștiind ce să spună). — Cum credeți D-vs.

ARISTIDE MIHAILESCU (protestând). — Nu cum cred eu... Cum e... De ce să ne prefacem?... (cu bonomie). Așa e viața!... (Intinde mâinile și dă puțin din picioare ca un om care vrea să se desmorțească). Dar ce drumuri!... Ce hopuri!... Ce hârtoape!... Noroc că am o chereștea serioasă.. (din ce în ce mai familiar cu el). Și am făcut imprudenta să plec numai cu paltonul... nu e vorbă că sunt captușit pe dedesubt.. însă tot mi-a fost frig... (își freacă mâinile). Regiunea pare a fi productivă...

TRIFAN. — Productivă Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Am zărit și câteva vii...

TRIFAN. — Sunt câteva viișoare...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Dacă n'ați fi așa de izolați... ar merge... dar e orașul prea departe... Pretura asta pare un loc de surghiun...

TRIFAN. — Surghiun... să trăiți Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (cu o largă înțelegere). — Imi explic pokerașul șefului d-tale... Izolarea apasă... Asta e soarta unora... Desigur aici găsești de nici unele... nici conversație, nici distracție... nici masă ca lumea.. Nu m'aș mira să rămân nemâncat cu ocazia inspecției... Te rog să-mi spui sincer... De-ale gurii aveți?...

TRIFAN (încurcat). — Ar fi...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Gătește cineva?..

TRIFAN (mai liniștit). — Avem pe Mama Dina... A fost numai în case boerești.

ARISTIDE MIHAILESCU (scoate o țigare. Trifan servil i-o aprinde. Apoi cu aerul degajat al omului care nu se sfiește de nici un păcat, îl întreabă pritenos). — Ceva udătură?...

TRIFAN ((intimidat de această familiaritate, răspunde administrativ). — Dom'Pretor cunoaște situațiunea..

ARISTIDEI MIHAILESCU (amical). — Faci pe inocentul?... Nu e cazul... Eu vin din ger mă băte... 4 ceasuri de sanie.. Un pahar de vin bun... un vin cinstit, mi-ar desmorți oasele... mi-ar face plăcere...

TRIFAN (încurcat). — Cam avem vinuri.. mai bune ca la București...

ARISTIDE MIHAILESCU (cu o veselie prefăcută). — Ei!... Așa te vreau!... cu inima deschisă... Acum dă-mi registrul de inspecție cu mapele... Am observat ceva la Prefectură și aș vrea să văd...

TRIFAN (făcându-i loc spre pupitru). — Poftiți Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU cu țigarea în mâna stângă și cu mâna dreaptă răscolind filele registrului). — Sunteți mereu pe teren... Inspecții lunare și bilunare... Unde vine asta... Blejoa'ia?...

TRIFAN. — Ați trecut pe acolo... Unde se termină podul... spre coastă...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Aha!... (cu satisfacție prefăcută). E fenomenal!... Asta m'a isb't și la Prefectură, unde am citit rapoartele... Nu cred să fie nicăeri un registru ținut așa de frumos cu atâtea detalii... Vezi ca într'o carte mersul lucrărilor... Bun de tot!... Șeful d-tale e cineva!... (închide registrul).

TRIFAN. — Muncește mult Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (același joc). — Scriptele sunt minunate... Minune și faptul că poate să aibă o bucătărie organizată aici... (în aparență cu mare interes). Cum ai spus că se numește ființa care vă gătește?...

TRIFAN. — Mama Dina... E vestită...

ARISTIDE MIHAILESCU (cu un aer foarte serios). — Esențialul pentru mine într'o inspecție este să cunosc omul... Dacă e gospodar în casa lui, poate gospodări și pe alții... (cu dispreț). Dar dacă flueră vântul prin odăi... ce nădejde poți să ai?... Nici pentru el, nu-i bun... (se duce să-și ia paltonul din cui).

TRIFAN (mirat). — Nu doriți să vie Dom'Pretor?... Mă duc să-l chem....

ARISTIDE MIHAILESCU (râde). — Nu te grăbi băete!... Pentru tine și pentru pretor am destul timp... Vreau să trec întâi pe la primărie.. să cunosc și primarul... (Trifan s'a repezit să-i ție paltonul cu un aer umil)... Trebuie să cunosc și-acolo omul... Pe urmă... După ce gustăm ceva... să-mi arăți registrul de valori, repertoriul alfabetic și fiecare mapă... Prepară-te.

TRIFAN (obedient). — Mă prepar Domnule Inspector...

SCENA II-a

TRIFAN (Un moment rămâne uluit de acest eveniment ne-bănuțit. Apoi se uită pe fereastră să vadă dacă d. Inspector a plecat

și încotro. După ce l-a văzut depărtându-se, strigă cât poate). — Mama Dina!... Mamă Dina!.. Mamă Dina!... (se uită din nou pe fereastră ca și când i-ar fi frică să nu-l audă).

MAMA DINA (octogenară. Se ține uimitor de bine pentru a această vârstă. In masca feței plină de sbârcituri ochii șireți și încă vii, trădează femeea trecută prin multe). — Ce strigi așa Dom' secretar?... Am luat foc?...

TRIFAN (febril). — Trimite pe Oiță peste drum... la farmacistă... Cât te-ai șterge la ochi, d. Pretor să fie aici... A venit d. Inspector Administrativ...

MAMA DINA. — Oho!... (clipind șireată din ochi). Care din ei, maică?...

TRIFAN (o împinge afară). — Haide... Haide... Mișcă băbuțo... Mișcă... (Mama Dina a eșit cu un surâs fără dinți, amintindu-și de multe asemenea întâmplări).

SCENA III-a

TRIFAN (rămas singur, se repede la arhivă, deschide ușile de perete, aranjează febril câteva registre și mape, apoi din raftul de jos al arhivei scoate câteva fețe de masă, șervete, tacâmuri, păhărele și sticle de vin pe cari le mută repede și îngrijorat în camera de alături unde doarme pretorul. Pe masa Preturii s'are înșirat o clipă câteva zeci de sticle de toate mărimile, formele și culorile. După ce a dichisit totul, respiră ușurat).

SCENA IV-a

AURICĂ PANȚU (47 de ani. Fața roșie trădează libațiunile frecvente. Părul în dezordine. Neras. Hainele vechi. Toaleta neîngrijită. A intrat în camera preturii ca un vârtej). — Ce este?..

TRIFAN. — Inspecție... cu Inspector Administrativ...

AURICĂ PANȚU (nervos). — Auzii... care din toți?..

TRIFAN. — Aristide Mihăilescu... Așa s'a recomandat...

AURICĂ PANȚU (se freacă cu degetul pe frunte, cutând în capul lui istovit de poker și nesomn). — Ar... Ar... Aristide Mihăilescu.. Nu-l știu... N'am auzit vorbindu-se de ăsta. Trebuie să fie nou... Tocmai îmi intrase o quintă când a venit Oiță... Umflamă potul... Am aruncat cărțile... și am venit așa, în pierdere.. Unde e..

TRIFAN. — La primărie... Caută pe primar....

AURICĂ PANTU (*plictisit*). — O să-l caute mult și bine... Ascultă Trifane.. Cum ți s'a părut tipul?..

TRIFAN. — Cine?... Inspectorul?... Pâinea lui Dumnezeu...

AURICĂ PANȚU (*plăcut surprins*).—Pâinea lui Dumnezeu?..

TRIFAN. — A și făcut un pui de inspecție... (*arătând pupitru*). Și-a aruncat ochii pe registru și a spus că e minune...

AURICĂ PANȚU (*același joc*). — Minune?..

TRIFAN. — Dar s'a interesat mai mult de mâncare... M'a descusut ca să vadă ce avem.. Am vorbit cu el de Mama Dina... și de udătură...

AURICĂ PANȚU (*fericit*). — Adevărat? ?..

TRIFAN. — Dela primărie vine incoace să mănânce... pe urmă face inspecție serioasă... Vrea el să cunoască omul... Dacă e omul gospodar în casa lui... și are de toate...

AURICĂ PANȚU. — Hm!... Teorie de mâncău... Mie vrea să-mi vândă castraveți?... A mai trecut p'aicea unul... și era disperat că n'aveam pește... (*precaut*). Pare să fie om bun?..

TRIFAN (*cu mâna la piept*) — Il garantez Dom'Pretor!..

AURICĂ PANȚU (*același joc*). — Mă Trifane... Tu cunoști la oameni?..

TRIFAN (*același joc*). — Pentru ăsta îmi pui capul la tocător...

AURICĂ PANȚU (*același joc*). — Să nu fie vre-o acritură... vre-o otravă... (*gânditor*)... Cum a venit vorba despre udătură?..

TRIFAN. — Vrea un vin cinstit..

AURICĂ PANȚU (*tresărind*). — Cinstit? ?.. Am înțeles... (*cu o mare satisfacție*). E al meu!!... Invățătorul e aici?..

TRIFAN. — E plecat la oraș...

AURICĂ PANȚU. — Ce noroc!... Canația asta care se ține de denunturi.. Popa e în sat?..

TRIFAN. — E la Băbicieni... la un mort...

AURICĂ PANȚU (*încântat*). — Bine Trifane... (*iși freacă mâinile*). Dacă o fi Inspectorul cum spui tu.. l-am asortat...

TRIFAN (*rugându-l*). — Dar să vă țineți Dom'Pretor... să vă țineți...

AURICĂ PANȚU. — Mă țin... mă țin... n'o să mă înveți tu...

TRIFAN. — Nu vă supărați, că vă rog...

AURICĂ PANȚU. — Nu mă mai socri... Am să mă țin... (*bate din palme și strigă*). Mamă Dina!... Mamă Dina!... (*speriat*).—Sfinte Macarie!... Toate sticlele cu vin sunt în arhivă.

TRIFAN (*satisfăcut*). — Le-am cărat... Le-am cărat la dvs....

AURICĂ PANȚU. — Bravo!... Bravo Trifane... Cu tine nu pierem nimeni... Prăștină avem?..

TRIFAN (cu entuziasm).—Am o prăștină... Jeratic.. nu altceva...

SCENA V-a

MAMA DINA (cu acelaș aer șiret). — Poruncă...

AURICĂ PANȚU. — Mamă Dina... Ce ne-a rămas de aseară?

MAMA DINA. — Spinare de epure... Pot să încălzesc sarmale...

TRIFAN. — Mi-a dat și mie... Sunt grozave...

MAMA DINA. — Mai ceva curcan... murături...

AURICĂ PANȚU. — Ajunge?...

MAMA DINA. — Ajunge... că n'o fi spart?...

TRIFAN. — Ajută și băutura...

AURICĂ PANȚU (căt're Trifan). — Trebuie să-l luăm repede!... Imediat masa... Imediat servit... Intrăm cu Pinot gris... pe urmă bagi în viteză Otonelul.. la desert Cporto... din care ne-a adus agronomul...

TRIFAN (speriat). — Nu se mai scoală!... Rămâne aici...

AURICĂ PANȚU (cu dispreț). — Pe capul meu?... Ferească sfântul... Il pun în sanie și-l expediez...

SCENA VI-a

ARISTIDE MIHAILESCU (a deschis ușa și cu acelaș aer jovial spune cu glas tare) Nu l'am găsit pe primar... E la un botez... și nu vine pentrucă e făcut...

(Trifan s'a repezit să-i scoată paltorul pe care îl așează respectos în cui. Aristide Mihăilescu se uită cu vădită mulțumire la mama Dina, trecând cu vederea pe Pretor care-și potrivește mereu hainele și salută în vânt)

D-ta ești mama Dina?...

MAMA DINA Eu, sărut mâna...

ARISTIDE MIHAILESCU (căt're mama Dina) Ei!?... Ce z'ci?...

D-ta care ești vestită?... (râzând) Crezi că o să te vorbesc și eu de bine?...

MAMA DINA O să mă vorbești... și o să mai veniți ...(cu mândrie) Care a fost pe aici...

ARISTIDE MIHAILESCU (același joc). ..nu s'a mai întors... Câți ani ai mătușico?...

MAMA DINA (râde cu toată gura ei știrbă) Le-am pierdut

șirul Domnule Inspector... Dar... mi-aduc aminte ...pe vremea rășboiului cu turcii.. eram gata de măritat...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc.*) Ce construcție!... Ce tipar... O să bați suta pe muchie... (*fixând pe d. Panțu. De astă dată cu un aer serios*) D-ta ești pretorul?...

A. PANȚU (*păstrând mereu poziția reglementară*)

Da Domnule Inspector...

(*Trișan face semn mamei Dina ca să plece. Mama Dina se retrage.*)

ARISTIDE MIHAILESCU Ești de mult pe coclaurile astea?...

A. PANȚU De 7 ani Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU ...și în funcția de pretor ai 18 ani..

A. PANȚU (*același joc.*) Exact Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu un zâmbet prietenos*) Și d-ta ești rezistent ca și mama Dina... dacă ai putut să stai 7 ani într'un asemenea exil...

A. PANȚU (*smerit*) Datoria Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc.*) ...și resemnarea... Cred că trăești aici într'o fantastică plictiseală...

A. PANȚU (*prudent*) Cum opinați Dvs...

ARISTIDE MIHAILESCU (*blajin*) Ce vorbă e asta?... „Cum opinez eu”... Cum te simți!... De ce nu ești sincer?... Pe la toate Preturile pe unde am făcut inspecții am apreciat numai sinceritatea... Eu vă înțeleg mai bine ca alții... pentru că în tinerețe am fost pretor câțiva ani (*aprinde o țigare și urmărește rotogoalele de fum*) Natural.. Pretura e un apostolat... un sacrificiu... Inșă nu știu toți de la Centru ce este satul... noroaie... drumuri desfundate... lipsă de confort... acelaș peisaj cenușiu... (*evocând*) Mi-aduc aminte.. seara se lăsa așa... cu o liniște cosmică, întreruptă rar de un uruit de brișcă, de un lătrat de câine ori țipăt de cucuvea... Citeam ca un disperat... Citeam la lampă până mă usturau ochii... (*privindu-l cu simpatie*) Ia spune drept... La început nu citeai?..

AURICĂ PANȚU (*mai liniștit*). Ba da, Domnule Inspector... Contele de Monte Cristo... Caterina II-a... Frumoasa Renata... Agentul X...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc*). Câte un mic amor comunal.. pe unde se poate...

AURICĂ PANȚU (*zâmbind*) E dat omului...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc.*) Câte o panță.. santasé... sau pokeraș...

AURICĂ PANȚU (*acelaș joc*) ...pentru distracție!...

ARISTIDE MIHAILESCU Asta e!... Cine spune altfel, visează...
Și am găsit prețuri unde pe deasupra n'ai ce să mănânci... Aici...
Slavă Domnului... văd că e altfel...

AURICĂ PANȚU Avem de toate... fiindcă orașul e departe,
și n'au țărani de bușeu...

ARISTIDE MIHAILESCU (*iși freacă mâinile bucurosi*) Ad-
mirabil!... Admirabil!... Cine vă face rost de vin?...

AURICĂ PANȚU Agronomul, Domnule Inspector... Are mai
multe surse.. Panciu... Jariștea... Drăgășani...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu fals entuziasm*) Oh!... Drăgă-
șani?... Divină regiune!... (*Acum îi vorbește scarte serios*) Domnule...
Sunt semne bune.. Sunt semne bune... Aș dori pentru d-ta să
meargă așa până la sfârșit... Am citit la prefectură copiile de pe
procesele verbale pe cari le înaintezi... Redai acolo întreaga ma-
nifestare de viață a comunei, nevoile, îndrumările, măsurile d-tale...
Totul sobru și succint...

AURICĂ PANȚU (*cu falsă modestie*). Mi-a plăcut totdeauna
să muncesc..

ARISTIDE MIHAILESCU Am să te verific și pe teren...

AURICĂ PANȚU (*același joc*) Pe teren lucrez mai mult...

ARISTIDE MIHAILESCU Vom vedea.. Sfatul meu... este
să rămâi în comună tot timpul necesar ca să asiguri o bună func-
ționare a primăriei... indiferent de ceea ce se întâmplă la birou...
Biuroul nu este viața... Viața este satul, cu cerințele lui organice,
variate, infinite... Cu ce te duci în inspecție?..

AURICĂ PANȚU După sezon... cu trăsura... cu brșca... și
călare..

ARISTIDE MIHAILESCU Călare?... Ești solid... Ții bine la
drum...

AURICĂ PANȚU (*acelaș joc*). Mă sbat, Domnule Profesor...

ARISTIDE MIHAILESCU Câți Km. sunt dela Buturuga până
la Scocu?...

AURICĂ PANȚU 25 Km.

ARISTIDE MIHAILESCU ...și până la Frasin?...

AURICĂ PANȚU 30...

ARISTIDE MIHAILESCU... și până la Băbicieni 14... Cum poți
să le faci astea într'o zi?...

AURICĂ PANȚU Să-mi vedeți calf...

ARISTIDE MIHAILESCU Nu e vorba de cai... E vorba de d-ta...
Ești de fier, domnule... O să ți se pară curios... dar la mine și rezu-

stența fizică contează... atrage o notă bună... Cine nu rezistă să nu între în această funcțiune...

AURICA PANȚU (cu un zâmbet dulceag) Rezist la toate, Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU Sunt atribuțiuni cari cer un om viu... dinamic, săritor, neadormit... În concepția mea trebuie să ai grije de izlazuri... de școli... de construcții... de biserici, de preoți... de târguri și ogoare comunale... de instituțiunile sanitare... de agricultura locală... de zootehnie... Pretorul trebuie să fie un sfredel... un spiriduș... Numai așa poți împlini misiunea... și poți sugruma uritul care te pândeste în izolare...

AURICA PANȚU Am și eu aceeași concepție despre rolul meu... să trăiești, Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (jucând). Bun !... Bun !... Bine !... Bine !... Asta mă liniștește... Imi dă încredere...

SCENA VII-a

(A intrat Trifan și mama Dina. Mama Dina ține farfuria cu spinarea de iepure. Trifan a venit cu fața de masă și cu șervetele).

ARISTIDE MIHAILESCU (privind pregătirile) Oho !... Așa de repede ?... Vă rog... Vă rog... Nu e nici o grabă... Am aerul că am intrat la birt...

AURICA PANȚU E o regulă, Domnule Inspector... La țară mâncăm mai de vreme...

ARISTIDE MIHAILESCU Ah... dacă e regulă... mă închin... Poate că ai dreptate d-ta... și masa trebuie să aibă rostul ei... Există o educație a stomacului... Nu știu unde am citit... că până și felul de mâncare mai gustos sau mai puțin gustos... influențează mersul ideilor... (cu gravitate) Așa trebuie să fie... Ce este în definitiv sănătatea morală?... Un simplu reflex al sănătății fizice... (privind abilitatea cu care Trifan așează fața de masă și șervetele). Ce iscusit pare secretarul d-tale...

AURICA PANȚU În pustiul ăsta... trebuie să știe omul de toate...

ARISTIDE MIHAILESCU (zâmbind)... și să învețe mai multe meserii... Te înțeleg...

AURICA PANȚU Cu permisiunea d-vs... așa zice... dacă binevoieți a aproba... să ne servească el în timpul mesei...

ARISTIDE MIHAILESCU (din nou jovial) Dacă se pricepe... dacă îi prinde mâna... dacă a mai servit...

AURICA PANȚU (*cu mândrie*) E artist, Domnu'e Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (*isbucnind în răs*) Artist? ?... (*către Trifan*) Auzi Trifane că ești artist!...

TRIFAN (*modest*) Urma alege, Domnule Inspector... La urmă am să cer respectuos aprecierea d-vs...

ARISTIDE MIHAILESCU (*privind spinarea de epure pe care mama Dina a așezat-o pe masă*) Spinarea aceasta de epure pare a fi un deliciu... Ce spune mama Dina?...

MAMA DINA Pe gustate, Domnule Inspector... Pe gustate...

ARISTIDE MIHAILESCU (*foarte vesel*) Minunat!... Minunat!... Am impresia că am debarcat într'un port sigur... Am început să mă simt bine...

(*Trifan a eșit și după el mama Dina care tot timpul a tras cu coada ochiului la Inspector ca să-l cântărească*).

SCENA VIII-a

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc*) În toată cariera mea am despărțit cu grije două lucruri... slujba și viața întmă a slujbașului... Slujbașul e un om... nu e o mașină care împlinește sec o funcțiune... (*râde*) De ce-am zis „sec”?... Nici mașina nu merge fără unsoare... Slujbașul are nevoie și el de o destindere, de o recreație, de o descrețire a frunței... Datoria nu împiedică omenia...

AURICA PANȚU (*mișcat*) Vă mulțumesc, Domnule Inspector... Nimeni nu mi-a vorbit așa...

SCENA IX-a

(*Deschizând ușa până la perete, au intrat fără să bată Cicerone Bercaru agronomul și Olimpia Stănicel, moașa comunală*).

CICERONE BERCARU (*50 de ani. Înalt, bine făcut, bine îmbrăcat și hrănit. Cum intră strigă tare*):

Sănătate Aurică!...

OLIMPIA STANICEL (*40 de ani. Mică la statură. Vioaie, fășneată. Imbrăcată ca la oraș. Nici urită, nici frumoasă. Se înfige când vede ocazia*).

Sănătate și noroc nene Aurică!...

AURICA PANȚU (*Le face semne disperate să plece, uitându-se când la el, când la inspector*): Vă rog!... Vă rog!... Vă rog!... Nu e cazul... Sunt prea ocupat...

CICERONE, BERCARU, OLIMPIA, STANICEL (*Înțelegând situația vor să se retragă*) Pardon!... Pardon!...

(*Dar Aristide Mihailescu s'a interpus între ei, protestând, amical*).

ARISTIDE MIHAILESCU De ce-ți gonești prietenii?...

Bănuesc că îți sunt prieteni dacă vin la ora asta să te vadă... N'aș vrea ca prezența mea să deranjeze micile d-tale legături... Sunt relații locale pe care eu le pricep. Au venit poate să-ți spună ceva... sau ca să luați un aperitiv împreună... sau sunt poftiți la masă...

AURICA PANȚU (*foarte incurcat*) Este adevărat, Domnule Inspector, că sunt invitați la masă... dar cuvința...

ARISTIDE MIHAILESCU (*acelaș joc*) Nici un „dar”... N'am să dau tocmai eu exemplul cel rău... (*râde*) Eu sunt mocafirul nepătit (*către agronom*)... d-l?...

CICERONE BERCARU Am onoare să mă prezint, Domnule Inspector... Cicerone Bercaru, agronomul regional...

OLIMPIA STANICEL Am onoarea să mă prezint Olimpia Stănicel... moașa comunală...

ARISTIDE MIHAILESCU (*încântat*) Perfect!... Asta e cercul natural al plășii... Am prilejul să iau cât mai multe informațiuni despre lipsurile unei organizațiuni rurale... (*către agronom și moașe*) Faceți-mi plăcerea să dejunăm imoreună (*către A. Panțu cu un reproș amabil*) De ce gonești lumea?... Ce sunt eu ca să fugă lumea de mine?... Un urs?... (*către agronom și moașe râzând*) Am un aspect fioros?...

AGRONOMUL (*confuz*) Ne iertati... noi vă deranjăm...

MOAȘA (*nestiind ce să spună*). Respectul care...

ARISTIDE MIHAILESCU (*vesel*) Nu admit nici un motiv... nici unul... Unde mă pot spăla pe mâini?...

(*Trifan care în tot timpul a așezat tot ce trebuie pentru masă asistat de mama Dina a și sărit*).

TRIFAN In bucătărie, Domnule Inspector... Vă servesc eu...

ARISTIDE MIHAILESCU In ordine... In perfectă ordine... și să mai pui urgent două tacâmuri...

(*Ese condus de Trifan care-i deschide ușa respectuos*).

SCENA X-a

(*Abia a eșit Inspectorul și toți trei izbucnesc în râs*).

AGRONOMUL Unde l-ai găsit pe ăsta?...

MOAȘA E dulce...

AURICA PANȚU O hahaleră !... De când a venit e cu gândul la mâncare și băuturistică...

AGRONOMUL Norocul tău... Il joci cum vrei...

MOAȘA Bine că nu te-a călcat o viperă...

AGRONOMUL Să-ți mai trimit v'n ?...

AURICA PANȚU Am berechet... Numai să fie în stare să se fie după mine..

MOAȘA E corpolent... Cred că trage..

AGRONOMUL A început inspecția ?...

AURICA PANȚU De unde ?... A stat de vorbă cu Trifan... a glumit cu mama Dina... și i se scurg ochii în farfurie...

MOAȘA (*curioasă*) Dar când face inspecția ?...

AURICA PANȚU Mai târziu... după masă...

AGRONOMUL (*cu un gest perentoriu*) N'o mai face !!... Cu ce-a venit ?... Cu sania ?...

MOAȘA (*același joc*) Parcă-l văd... O să p'ece cu targa...

AGRONOMUL Dacă îți inspectează masa... o să ieși bine Aurică... Ieși întâiu!

MOAȘA (*acelaș joc*). Intâiul pe Țară...

A. PANȚU (*fericit*) De când așteptam eu un grangur cumsecade... Am o nevoe grozavă de un raport bun...

MOAȘA (*acelaș joc*) Dacă chiorăște... scrim noi raportul...

AGRONOMUL (*filosof*) Așa a vrut soarta... Câteodată le socotești, le potrivești, le lipești... și es pe dos... Și când o fi să-ți meargă bine... îți ese fraeru în drum...

MOAȘA (*acelaș joc*) Steaua omului !... Ați văzut cum m'a f'xat ?... (*după o reflecție*) ...Cred că este și crai...

AURICA PANȚU Moț și tu !... Fuseși gata... (*mai a'ent*) Dar... mirare n'ar fi să fie și crai... ca tot omul care râvnește... In fine !... Dacă-ți cântă, cântă-i și tu... să plece fericit...

AGRONOMUL (*se bate cu palma peste frunte*) Apropos de cântec ...Unde mi-a rămas acordeonul ?... Umblu năuc și nu-l gădesc...

AURICA PANȚU Așa e, Demnule !... Vinul fără muzică, ca mireasa fără ginere... Te-ai gândit b'ne...

MOAȘA (*către agronom*) Acordeonul l-ai lăsat la doctoriță ...De acolo l-a luat Trifan... (*amenințându-l cu degetul*)... dar să nu te mai jelești după cântare... că tragi a rău... O ia inspectorul din loc...

AGRONOMUL (*cu un suspin profund*) Ce-aveți voi cu Off-ul meu ?... N'am uitat-o... Cum pot s'o uit ?...

SCENA XI-a

ARISTIDE MIHAILESCU (*a intrat escortat de Trifan. Mama Dină după ei mai aduce 2 tacâmuri. Aristide Mihăilescu e și mai dispus. Iși freacă mâinile bine spălate*).

Așa! Se cuvenea!... În 4 ore de drum intri în contact cu toți microbii... Vă rog să vă așezați frumos la masă... și să nu mă întârziati... Vă mărturisesc sincer că mi-e foame... Gerul!... Numai gerul!...(către A. Panțu) Unde stau eu?...

AURICA PANȚU (*arătându-i scaunul din capul mesei, mai stă încă în picioare respectuos neîndrăsnind să se așeze*).

ARISTIDE MIHAILESCU (*invitându-l să stea alături de el*). Te rog..

(*A. Pantu se așează, moașa ia loc lângă el și Agronomul în celălalt cap al mesei*).

TRIFAN (*prezentând aperitivul*) Ca să deschidă pofta...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu un aer de mare mulțumire către pretor*) Pe cât văd... Trifan e un colaborator serios...

MOAȘA (*întărind*) Exact!...

AURICA PANȚU Trifan e un suflet, domnule inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (*făcând haz*) Un suflet?... Am luat notă... (*ridicând păhărelul*) În sănătatea D-vs...

A. PANȚU, MOAȘA, AGRONOMUL Să trăiți, Domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU (*după ce a înghițit băutura scoate un strigăt*) Ohho!!! Ce mi-ai dat, domnule?... Spirit?.

AURICA PANȚU (*amabil*) După ger... căldură...

AGRONOMUL (*înghițind*) Prăstină veche...

ARISTIDE MIHAILESCU Parcă am înghițit o limbă de foc din Vezuviu... (*către Trifan*) Dă-mi puțină apă s'o sting... (*Trifan l-a servit*) Așa!.. (*frecându-se cu mâna pe piept*) S'a mai potolit...

MOAȘA (*îi întinde o farfurie cu ceva gustări*) Puțină tobă d'n porcul meu...

ARISTIDE MIHAILESCU (*gustă*) M'nnunat porcul d-tale... Poți să fii mândră de el... (*către agronom*) ...Ceeace aș vrea să știu dela d-vs... este cum s'ar putea realiza un spor... o accelerare... o intensificare a activității reformatoare la sate...

AGRONOMUL Depinde de centru...

ARISTIDE MIHAILESCU Cum?... Numai de Centru?...

AURICA PANȚU (*îl îmbrăie respectuos*) Controlați și vinul vă rog...

AGRONOMUL Dacă centrul nu susține inițiativa locală... ce preferențe îți poți face?... (după o clipă de gândire în care a și dat peste cap un pahar de vin) Mă iau pe mine... Nu dorm... Am multe invenții... Am înaintat ministerului un proiect de clocitoare...

ARISTIDE MIHAILESCU: Ceva nou?...

AGRONOMUL: Clocitoarea Mamut... Tip popular... aranjat de mine... pentru zeci de mii de pui...

ARISTIDE MIHAILESCU: Zeci de mii?... Asta nu mai e clocitoare... e mitralieră...

MOAȘA: Mai are și altele...

ARISTIDE MIHAILESCU (către Agronom): Mai ai și altele?...

AGRONOMUL: Mai am... Stupul octogonal... Aparat de ars lăcuste... Vaccin contra insectelor...

ARISTIDE MIHAILESCU (cu falsă admirație): Edison-ul agricol!!!... E năstrușnic ce faci d-ta!... Pe care contezi?

AGRONOMUL (orgolios): Pe toate...

MOAȘA (către Ar. Mih.): Doriți, mata, puțin epure?...

AURICA PANȚU: E un vătui alicit de mine...

ARISTIDE MIHAILESCU (către A. Panțu): Și la asta te pricepi?...

MOAȘA (lăudându-l): Cine?... Bagă gîlonțul pe gura sticlei la 50 de pași... E un suflet...

ARISTIDE MIHAILESCU (făcând haz): Alt suflet?! (ridică panarul și-l privește în transparentă): Vinul acesta e atât de simpatice și spiritual... în cât trebuie sorbit cu atenție... picătură cu picătură...

AURICA PANȚU (bea): Merg și la en gros...

MOAȘA (bea): Cum vrei să-l iei... E ruginit și are putere...

ARISTIDE MIHAILESCU (vesel): E convingător... (către moașe): Cum stăm cu natalitatea?... Procentul este apreciabil?...

MOAȘA (mirată) care procent?...

AGRONOMUL (explicând moașei): Dacă se nasc mai mulți...

MOAȘA (către Ar. Mih.) Avem destui... dar cine stă să-i numere?... Procent există... dar nu există spirit...

AURICA PANȚU (arătând pe moașe) Cu toate astea... coana moașe a'leargă zi și noapte...

AGRONOMUL: Copilul vine când vrea...

MOAȘA: N'are ore fixe... ca la Stat... (către Agronom): Am răspuns bine?...

AGRONOMUL: Perfect!...

ARISTIDE MIHAILESCU (cu un suspin prefăcut) Lipsesc mul-

te... e adevărat... prea multe... și până se pune totul pe roate...
mă întreb... ce faceți dvs. aici?...

AURICA PANȚU (*bea*) Facem referate...

AGRONOMUL: Administrație...

ARISTIDE MIHAILESCU: Referatul este o scrisoare... Pe mine fapta mă interesează... Ce creiază mintea și sufletul... Entuziasmul este creator...

AGRONOMUL (*obsedat*) Eu am scos întâi 1000 de pui...

MOAȘA: Era curtea galbenă...

AURICA PANȚU: Reforme am încercat și eu... din m'ntea mea... Făcusem o mică bae comunală... dar la țară sunt mizerii... Nu venea nimeni...

AGRONOMUL: E gârla prea aproape... și acolo e omul mai în voe... mai în larg...

MOAȘA: Fetele se văitau că la bae nu le vede nimeni... înțelegeți mata... educația...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu un șuspîn prefăcut*): Educația cere decenii...

AURICA PANȚU: A adus domnul Cicerone pe unul Rosner cu motoare ca să luminăm satul... Mare entuziasm... Ne-am fotografiat toți cu Rosner... Pe urmă nu s'a potrivit curentul... nu știm ce-a fost... Bani aruncați!... (*umple paharul lui Ar. Mihăilescu*) Observ respectuos că neglijați...

ARISTIDE MIHAILESCU (*arătând paharul*) Abia ne-am cunoscut... Pentru d-ta e un vechiu prieten... Nu e așa?...

AURICA PANȚU (*bea*) E vin cinstit, domnule Inspector...

AGRONOMUL: ...natural... fără durere de cap...

ARISTIDE MIHAILESCU: Vă cred... Dar dvs. aveți pasul mai iute... Eu sunt ceva mai bătrân.

MOAȘA: Se poate bea la orice etate...

AURICA PANȚU (*lingușitor*) Ori care ar fi etatea, păreți cu 10 ani mai tânăr...

MOAȘA: Sunteți sănătos și bine conformați...

AGRONOMUL: Depinde de irigația sângelui...

ARISTIDE MIHAILESCU (*respirând vinul*) Sunt pentru calitate... Buchetul unui vin superior se respiră ca o floare... (*către Aurică Panțu*) Pe d-ta nu te opresc... Nu sunt aici... ca să-ți stric șartul... Subalternul poate să bea un pahar mai mult... Nu e un păcat... dar să-și păstreze mintea...

AURICA PANȚU: Nu m'a băgat nimeni sub masă, domnule

Inspector... (*închinând*) Pentru distinsa dvs. ființă!... (*Mama Dina prezintă farfuria cu sarmale*).

MOAȘA (*către Ar. Mih.*) Doriți, mata, sarmale?... (*Îl servește fără să mai aștepte răspunsul*).

ARISTIDE MIHAILESCU: Din porcul sus menționat?...

MOAȘA: Exact...

ARISTIDE MIHAILESCU (*după ce a gustat*) Grozav!... Sarmalele sunt atât de gustoase încât alunecă... (*către Mama Dina*) Ce fel de mirodenii le pui?... Mama Dina e un fenomen.. Unde a învățat să gătească?... Aceste sarmale au tradiție... Par un produs istoric...

AGRONOMUL (*la urechea moașei*) Mănâncă cu poftă!...

MOAȘA (*acelaș joc*) Parc'ar fi în luna nouă...

AURICA PANȚU (*arătând pe mama Dina*) A fost la Kneazul...

MAMA DINA: Intâi am fost la Mavromolu, maică... Eram codănacă când m'a băgat părinții la iatac...

AGRONOMUL (*făcând haz*) ...și era boerul flăcău... nici ții-toare n'avea...

MOAȘA (*către mama Dina*) Așa a fost?...

MAMA DINA (*râde cu gura ei știrbă*) O fi fost maică... Cine mai ține minte?... (*răscomd amintirile*) Eram la toate... Făceam patul, deretecam, puneam macatul, ștergeam besacteaua... până a venit alta mai tânără... și m'a trecut la bucătărie...

ARISTIDE MIHAILESCU: Pe vremea diligenței...

MAMA DINA: Pe vremea galbenilor...

ARISTIDE MIHAILESCU: Ai pus ceva galbeni deoparte?...

MAMA DINA: Nu, mamă!... Tineretea nu știe...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către conmeseni*) Dacă n'are nimic la chimir... trebuie să-i fac rost barim de o decorație... Intrupeză o epocă patr'arhală.

MAMA DINA (*suspină, apoi ese să aducă curcanul*) Boerul avea benite cu galbeni... dar cine vedea sfanț?...

AURICA PANȚU (*către Ar. Mih.*) Observ din nou cu tot respectul ...că nu avansați...

ARISTIDE MIHAILESCU (*gustă din pahar*) Nu e nevoie să mă îndemni... Am d'chisul meu... Merg sistematic...

AURICA PANȚU: Pierdeți avansul...

ARISTIDE MIHAILESCU: D-ta ai un avans vechi... Incet, încet, poate te ajung...

AURICA PANȚU: Vă aștept... cu tot respectul!...

ARISTIDE MIHAILESCU (*gustă din nou*) Igieniștii susțin că vinul.. folosit cu prudență... e un adevărat energetic...

AGRONOMUL (*la urechea moușei, comentând pe Ar. Mih.*)
E slab...

MOAȘA (*același joc*). Nu duce...

ARISTIDE MIHAILESCU (*arătând pe A. Panțu*) Nu e așa.. simpaticul meu pretor?...

AURICA PANȚU: Să trăiți, Domnule Inspector... Nu-l beau după carte...

ARISTIDE MIHAILESCU (*privind paharul în transparență*)
La drept vorbind... nu există norme pentru a-l doza... Il folosim dela caz la caz... Pe o țarnă ca cea de azi când crapă pietrele de ger... Pînoul de față e un cojoc...

AURICA PANȚU (*lăudăros*) După el vine o șubă.

ARISTIDE MIHAILESCU (*acelaș joc*). Cine mi l-a dibăcit?...

AGRONOMUL: L-am dibăcit eu la Nenea Fane...

MOAȘA (*explicând*) Arendașul...

ARISTIDE MIHAILESCU: Aveți un arendaș atît de darnic?..

AURICA PANȚU: Ne respectă...

MOAȘA (*râzând*)... că n'are încotro...

AGRONOMUL: Sunt oameni pe cari i-am format...

ARISTIDE MIHAILESCU: Cum văd eu... pretor, agronom, arendaș... trăiți într'o rară comunitate sufletească și gospodărească... Viața devine suportabilă...

MOAȘA, AGRONOMUL (*cu dispret*) Aș!!!!

ARISTIDE MIHAILESCU: Cu mine puteți vorbi liber... și să-mi spuneți tot ce-aveți pe suflet...

MOAȘA (*cu un zâmbet grațios*) Vă spunem, pentru că am văzut dela început că și dvs. sunteți un suflet...

ARISTIDE MIHAILESCU (*râzând*) Și eu?... Numai suflete!.. Parcă am fi în rai...

AURICA PANȚU (*care a prins la limbă*) Unde e pîhăruțul... este și îngerașul...

AGRONOMUL: Ca să răspund la chestia dvs. trebuie să știți... că eu dacă nu pot să bag invenția mea în buget...

ARISTIDE MIHAILESCU: Mamutul?...

AGRONOMUL (*hotărît*) Am demisionat...

ARISTIDE MIHAILESCU: Așa vorbește omul la necaz... Dar cum poți să părăsești o situație?... Numai dacă ai grăunțe poți pleca...

MOAȘA (*cu fermitate*) Are!!..

AURICA PANȚU (*schimbă paharul lui Ar. Mih. și-i umple al-
tul*) Mai rece... dela ghiață...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către Moașe*) Dar d-ta ?

AGRONOMUL : Ar pleca și ea ca mâine...

MOAȘA : Știi, mata, că eu sunt moașe cu diplomă ? ...că am
umbat pe la cursuri ?... Pot să stau degradată într'un mediu de-
cadent ?...

ARISTIDE MIHAILESCU (*zâmbind*) Ce ambițune aveți ?...

MOAȘA Să mă văd la București...

AURICA PANȚU (*bea*) Ai sfinți ?...

MOAȘA (*suspînând*). Acolo e mediu științific !... vă închipuiți,
mata... Câte o cucoană care are interes de siluetă... câte o fată
care s'a greșit... E lume cultă... (*cu dispreț*) A'cea fac copiii!...

AGRONOMUL (*suspînând și el*) Metropola!... Cetatea lui
Bucur... Poate vă mirați că zăbovim la un vinișor ...însă cât mai
stăm aici e singurul leac...

MOAȘA Contra soartei...

AURICA PANȚU (*beu*) contra necazului...

ARISTIDE MIHAILESCU (*impresionat de felul cum bea
A. Panțu*)

Dar multe necazuri trebuie să ai d-ta...

AURICA PANȚU ...Pentru că văd cine sunteți... și cum vă
comportați... vreau să fiu sincer... (*arată sticla*) ...ori cât de multe
ar fi... cu potopul peste ele...

ARISTIDE MIHAILESCU (*râde din toată inima*) Potopul lui
Noe a fost cum a fost... dar la d-ta nu se mai vede porumbelul de
loc...

AGRONOMUL Dacă muncește... merită distracții...

MOAȘA In plasă e mână de fier...

AGRONOMUL Are ale lui... Să veniti odată în zi de alegeri..
O să aveți impresia unui general pe câmpul de bătaie...

MOAȘA E maistru... Opoziția stă lângă baltă până seara...

AGRONOMUL ...sau pe la moară... dar în rază nu intră unul
...Rezultatul se știe de dimineață...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către A. Panțu*) De ce taci
Domnule?...

Ești o forță...

Lasi pe alții să-ți spue cine ești?...

AURICA PANȚU (*bea*) Ce pot să spun?.. Il vedeți des pe
d-l M'nstru?...

ARISTIDE MIHAILESCU Când mă chiamă...

AURICĂ PANȚU Spuneți Excelenței Sale că are aici un soldat credincios... la mine e cetate...

AGRONOMUL (*râzând*) Cu brâu de oțel...

AURICĂ PANȚU Dacar avea mulți pretori ca mine... partidul n'ar mai cădea.

MOAȘA (*cochetând cu Aristide Mihăilescu*). Vă rog să beți pentru mine...

ARISTIDE MIHAILESCU (*galant*) Cine vă poate rezista?... Ne-ați vrăjit pe toți...

MOAȘA (*emoționată, nu mai știe ce spune*) Mersi...

AGRONOMUL (*examinând o sticlă*) Asta e dintr'un an de secetă...

AURICĂ PANȚU. Vin sec... Asta intră 'n om călare!...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către A. Panțu*) D-ta vrei să pleci din regiune?...

AURICĂ PANȚU De ce?... Ce-o să mă facă în altă parte? Director la Interne?... M'am învățat ca viermele în hrean...

ARISTIDE MIHAILESCU Adevărat... De ce să pleci? Te-ai organizat aici... într'un cerc intim... într'o atmosferă caldă... (*cu o falsă animație*) ...și eu mă simt bine, comod și dispus în această iradiantă simpatie...

AURICĂ PANȚU (*cu orgoliu*) Dar când o veni Otonelul?... Uitați și de părinți...

AGRONOMUL (*amețit*) Mai avem și alți membri fondatori... cum e farmacistul... N'avenit fiind răcită...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către Moașe*). Te 'nțelegi cu farmacistul?

MOAȘA Dacă lucrăm ansamblu...

AURICĂ PANȚU (*amețit*) Eu trec des pe la farmacie.. din admirație, pentru că îmi place femeea înfiptă... E o ființă teribilă... Face patroane... cartușe... vânează... (*cu gesturi mari de admirație*) Are un tir?... Joacă Rummy... panță... Când vine la Arhondaric ...ne duce pe toți ca o turbină...

MOAȘA La pretură...

ARISTIDE MIHAILESCU Cum? Așa mia-ți botezat pretura?... Arhondaric?... Nu văd fețele prea cuvioase și evlavioase...

AGRONOMUL (*amețit*) Suntem o mână de frați.

ARISTIDE MIHAILESCU (*către A. Panțu*) Bravo, domnule... Te felicit pentru că ai reușit într'un loc amărât și uitat să instalezi un templu al bucuriei... cu o superioară înțelegere a vieții...

AGRONOMUL (*la urechea moașei*). S'a dat pe brazdă...

MOAȘA (*același joc*). S'a prins!...

AURICĂ PANȚU. Am reușit... dar mai sunt și câini cari mârâe...

AGRONOMUL. Cum e popa, dascălul, învățătorul...

MOAȘA (*lămurind*) învățătorul e ginerele popii...

ARISTIDE MIHAILESCU Pentru ce mârâe?...

AURICĂ PANȚU (*ridică din umeri*) ...Politica... Dar nu se joaca nimeni cu mine... L-am ținut pe Popa într'un pom ca pe un vrăbțoi... până s'a închis urna...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu entuziasm prefăcut*) Despre

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu entuziasm prefăcut*). Despre aceste isprăvi trebuie să aflu și șeful nostru suprem...

AURICĂ PANȚU Imi permit să vă rog cu cel mai adânc respect. Aruncați o vorbă... Să se uite și la mine ochiulețul unui sfântuleț!...

AGRONOMUL Nu se bazează pe noi?...

MOAȘA Din 4 în 4 ani toți trec pe aici...

AURICĂ PANȚU Cred că și-aduce aminte de mine Exce-lența Sa... Mi-am permis să-l felicit și de Anul Nou... și de ziua numelui... și a nașterii...

ARISTIDE MIHAILESCU (*mirat*). — Unde ai găsit ziua nașterii?...

AURICĂ PANȚU. — In calendarul partidului...

TRIFAN (*prezentând cu solemnitate*). — Otonelul...

AURICĂ PANȚU (*râde cu poftă*). — Otonelul dela nunta mea...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Ești căsătorit?...

AURICĂ PANȚU. — Eram gata, gata să fiu... Găsisem la Blejoaia o văduvă cu cheag.

MOAȘA. — Cu voie de la ăl dintâi... Toată pe rod... întinsă pe sârmă... pivniță cu țiment...

AGRONOMUL. — Băgase și formele... Iși comandase pantofi de lac... dar și-a vârat diavolul codița...

ARISTIDE MIHAILESCU (*făcând haz*). — In ce formă a venit diavolul?...

MOAȘA. — In uniformă!... Ca să vedeți mata cum a fost catastrofa... trebuie să știți mata că a trecut pe la Blejoaia Cercul de Recrutare și a tras la văduvă in cuartir... Acum... înțelegeți mata ce s'a ales...

AURICĂ PANȚU (*bea din nou*). — Nu mi-a lăsat-o la vatră... Mi-a luat-o... (*cu dispreț*). Ce să spui?... Păcat de vie... Incolo nu mi-aduc aminte nici cum o chiamă...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc*). — Ai rămas numai cu Otonelul...

MOAȘA. — ...și nișel... cu farmacistă...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către A. Panțu*). — Așa?... Trebuie să aflu din sat că ești un craidon perfect... (*cu o dulce mustrare*). Cine-mi ești d-ta!...

AURICA PANȚU (*același joc*). — Cred că sunt calomniul... (*râde*). Așa e satul... dacă ești la ziuă zice că... Vă rog cu infinită considerație să onorați Otonelul...

ARISTIDE MIHAILESCU (*închină*). — Pentru toți conmesenii acestui prânz memorabil...

AURICĂ PANȚU. — Vă doresc viață nesfârșită...

AGRONOMUL. — Să ne trăiți!...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către Pretor*). — N'am avut cinstea să cunosc pe candida d-tale... dar nu cred să fi fost atât de blondă și atât de veselă ca vinul pe care-l onorez...

AGRONOMUL (*la urechea moașei*). — S'a deschis!...

MOAȘA (*același joc*). — Exact...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Mă simt din ce în ce mai bine... Adineauri am coborât din sanie și parcă aș fi de ani de zile între voi... (*către Panțu*). Domnu'le!... Pentru toate bunătățile cu cari m'ai ospătat... parcă îmi vine să trec peste norma administrativă... și să te invit să-mi spui pe nume: Aristică!...

AGRONOMUL, MOAȘA (*comentând*). — E al nostru...

AURICA PANȚU (*beat și emoționat*). — E o zi mare în viața mea... (*incurcă*). Domnule Inspector... Aristică... Deaceia trebuie să arăt și eu ce mai pot... (*arătând pe Agronom*). Vă prezint pe Carusso...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către Agronom*). — Cum, domnule?... Lucrezi și cu vocea?...

AGRONOMUL (*scuzându-se*). — Carusso cu o coardă plesnită...

AURICĂ PANȚU (*către Trifan*). — Trifan!... Adu acordeonul... și vezi de cafele...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu falsă admirație*). — Pe cât văd... este o concentrare de forțe și talente miraculoase la Arhondaric...

MOAȘA (*arătând pe Agronom*). — Cântă cu sentiment pentru că are un of...

AURICĂ PANȚU (*la urechea lui Ar. Mih.*). — Vă place moașa?...

ARISTIDE MIHAILESCU. Nu e de lăpădat.

AURICĂ PANȚU (*același joc*). — Înaintați cu curaj... vă fac eu vorba...

MOAȘA (*către agronom*). — Nene Cicerone te rugăm... să uitați... nefericirea și ingraturile femești...

ARISTIDE MIHAILESCU (*către agronom*). — Cum?... N'ai noroc în dragoste? (*Trifan i-a dat acordeonul și a eșit să vadă de cafele*).

AGRONOMUL (*cu tristețe*). — Amorul cere lacrimi...

AURICĂ PANȚU (*la urechea moușei*). — Nea Aristică a pus ochii pe tine... (*Moașa tresare fericită*)...

MOAȘA. — Parol! ???...

AGRONOMUL (*cântă*).

Pentru ochii tăi cei dulci

Am să-ți scriu niște povești

Numai tu să le citești...

Când mergi noaptea să te culci...

Ritmul lor să fie lin

Drăgălaș și-adormitor...

Ca o șoaptă de amor

Ce se pierde într'un suspin...

Ah!...

(*gândul la doctoriță care l-a trădat este obsedat și invincibil. Lasă deodată acordeonul și pe figura lui se citește silința de a comprima plânsul. Dar nu se poate stăpâni. Bărbia începe să tremure, buzele se strâmbă, ochii îi lăcrămează și-apoi izbucnește în mari hohote de plâns*).

Ah!... Ah!... Oh!...

ARISTIDE MIHAILESCU (*plictisit*). — De ce plânge?...

AURICĂ PANȚU (*beat*). — Așa e el...

MOAȘA (*confidențial*). — A trăit cu doctorița... și l-a lăsat pentru judecător...

ARISTIDE MIHAILESCU (*cu falsă revoltă*). — Ah!... Justiția! !...

MOAȘA (*făcând observații aspre*). — Cicerone!... Fii atent... Te compromiți!...

AGRONOMUL (*vărsând un nou râu de lacrimi*) [Nu pot... Nu pot...]

ARISTIDE MIHAILESCU (*indispus*) Spuneți-i să tacă... Gogeaminte omu...

AURICĂ PANȚU (*dă lui Agronom să bea*) Bea ca să-ți treacă...

AGRONOMUL (*bea, apoi către Ar. Mih.*) Scuzați... (*reîncepe*)

Pentru ochii tăi cei dulci

Am să-ți scriu niște povești

Numai tu să le citești

Când mergi noaptea să te culci...

(reîncepe plânsul său exploziv. Dar nu mai poate sta în fața conmesenilor și pleacă spre dormitorul pretorului târând acordeonul după el cu gesturi deprimante și sleite).

AURICA PANȚU *(lămurind pe Ar. Mih.)* După ce-și varsă focul doarme și se potolește...

ARISTIDE MIHAILESCU *(plictisit)* Bine c'a plecat... Ce-a fost asta?... Armonica lacrimogenă?...

MOAȘA *(făcându-i ochi dulci)* Scuzați, mata... Durerea și pasiunea...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Ce stropitoare!...

MOAȘA. — Mai bine cântam eu....

ARISTIDE MIHAILESCU. — Și d-ta ai voce?...

MOAȘA *(ochi în ochii lui)*. — Am avut sigur, voce... însă am fost modestă...

AURICA PANȚU. — E o grădină de fată...

ARISTIDE MIHAILESCU *(către moașe)*. — V'ați ascuns talentul?...

MOAȘA. — Am cântat în Cor la Radu Vodă...

ARISTIDE MIHAILESCU *(plictisit de insistența ei)*. — Soprana?...

MOAȘA *(același joc)*. — Puțin... baritoană...

ARISTIDE MIHAILESCU *(rectificând)*. — Altistă?...

MOAȘA. — N'am fost artistă niciodată...

ARISTIDE MIHAILESCU *(neștiind ce să spună)*. — Imi pare rău că nu v'am auzit...

MOAȘA *(încercând toate puterile ei de seducție)*... Pentru mata am să cânt odată... pentru că aveți un „ce”...

ARISTIDE MIHAILESCU *(râde cu poftă)*. — Cum se poate defini un „ce”? ...Magnetism personal?...

AURICA PANȚU *(deși beat încearcă să explice)*. — Calități ascunse *...(arătând moașa)* ...cum are și numita...

ARISTIDE MIHAILESCU *(același joc)*. — Nu vreau să fiu indiscret...

AURICA PANȚU *(vrând să facă legătura)*. — Trebuie să-i faceți o vizită... *(o laudă)*... Face și vișinată... Caișată ...și din coji de mandarine...

SCENA XI-a

(A intrat Oiță. Un băiețuș de 14 ani, de alergătură la sediul Preturei).

OIȚA (stângaci). — Sărut mâna... (făcând cu capul)... Să poftiți...

MOAȘA (indispusă). — La cine?..

AURICA PANȚU (către Oiță). — Căzuși ca musca'n vin...

OIȚA. — Poftiți la cucoana lu Domnu Perceptor...

MOAȘA (același joc). — Acum?..

OIȚA. — Acum... că face...

MOAȘA (același joc). — De unde știi?..

OIȚA. — A început să tipe...

ARISTIDE MIHAILESCU (către Moașe). — Vă rog să vă duceți... E un act umanitar și o datorie creștinească... O nouă viață vede lumina...

AURICA PANȚU (către Oiță). — Cine dracu te-a adus?..

MOAȘA (se scoală decepționată). — Așteptați mata... Cât ai clipi sunt îndărăt... Nu e la prima... A mai avut... (ese).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SCENA XII-a

(Aristide Mihăilescu s'a sculat brusc de la masă și s'a depărtat de Aurică Panțu. Un alt om apare în el. Serios, aspru, rigid. Vorbește autoritar, lădios).

AURICA PANȚU. — Dragă Aristică... S'a băut bine...

ARISTIDE MIHAILESCU (ridicând tonul). — Da... S'a băut... Ar fi momentul să te oprești... dacă îți dai seama ce se petrece...

AURICA PANȚU (mirat). — Ce ai?... Te-ai supărat?..

ARISTIDE MIHAILESCU (acelaș joc). — Ascultă, domnule...

Incearcă să te trezești... E în joc slujba și soarta d-tale...

AURICA PANȚU (crezând că glumește). — Faci pe nebunul?..

ARISTIDE MIHAILESCU (cominatoriu). — Trezește-te!... Trezește-te!... M'am lămurit... Tot ce s'a spus este adevărat... Denunțurile cari curgeau la Minister erau întemeiate...

AURICA PANȚU (cuvântul „denunțurile” l-a desbătut. Speriat își trece mâna pe frunte). — ...Denunțurile?..

ARISTIDE MIHAILESCU (acelaș joc). — N'au fost invenții orgiile dela Arhondaric... jocurile de cărți prelungite... satele lăsate în părăsire... Imi pare bine că am făcut personal constatarea...

AURICA PANȚU (*îngrozit*). — Cum?... Asta a fost constatarea?...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc*) ...care îți închide bine drumul... (*sarcastic*). — Ești meșter în alegeri d-ta!... În fiecare partid ai un protector gata să vină la Minister... și să strige că oamenii n'au dreptate...

AURICA PANȚU (*iși trage o palmă*). — Unde mi-a fost capul?...

ARISTIDE MIHAILESCU. — De aceia m'am hotărît să vin aici să mă conving... și m'am convins...

AURICĂ PANȚU (*același joc*). — Numai dintr'o masă?.. (*o mică pauză în care se trudește să inventeze ceva*). — Am să fac un memoriu.

ARISTIDE MIHAILESCU (*ridicând tonul și mai mult*). — Ce vrei să pui în memoriu?... (*enumerând*): Cartofor ești... bețiv ești... și nene pe deasupra... Ai încercat să-mi oferi o femeie...

AURICA PANȚU. — D-vs. ați binevoit să...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Te-ai înșelat amar asupra mea. Nu sunt nici băutor, nici afemeiat...

AURICA PANȚU (*cu totul zăpăcit*). — Regret...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Am descoperit aici o gașcă periculoasă și trebuie s'o sparg... Te mut la 600 km...

AURICA PANȚU (*însăimântat*). Enorm!...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Agronomul este un afacerist... Trebuie să sboare și el...

AURICA PANȚU (*sguduit*). — Prăpăd pe toată linia...

ARISTIDE MIHAILESCU (*același joc*). — Acum deschide bine urechile... ca să știi cum vreau eu să te porți pe vitor... Să nu te împingă păcatul să-mi pui pe cap Parlamentul... că te lichidez integral... Mai sunt și oameni cari nu șovăe în fața datoriei...

AURICA PANȚU (*ștergându-și fruntea*). — Sunt disperat...

ARISTIDE MIHAILESCU. — De ce ești disperat?... Pentru că mai sunt și oameni cari nu șovăe în fața datoriei?...

AURICA PANȚU (*același joc*). — Am registre perfecte..

ARISTIDE MIHAILESCU. — Dar pline de minciuni... Cum ai putut să scrii că ai făcut Scocul, Buturuga și Frasinul într'o zi?...

AURICA PANȚU (*același joc*). — De aceia m'ați întrebat la început...

ARISTIDE MIHAILESCU. — De aceia... Ce târziu înțelegi!...

(*Vizitiul a deschis ușa și e în așteptare de ordine*).

VIZITIUL. — Eu sunt gata, domnule Inspector...

ARISTIDE MIHAILESCU. — Prea bine... Putem pleca...
Ce-am vrut să aflu, am aflat...

(*Vizitiul i-a ținut paltonul. I-a dat căciula. Aristide Mihăilescu se îndreaptă spre ușe*)... și... unde pleci am să te urmăresc zi cu zi... pas cu pas... să văd ce mai pot scoate din tine... (*ironic*). — O să fie ochiulețul unui sfântuleț asupra ta... Cum ai vrut... (*ese*).

SCENA XIII-a

(*Rămas singur A. Panțu toarnă pe un șervet apă rece pentru a-și răcori tâmpilele. Umblă prin odaie cu șervetul în mână, amețit și de vin și de lovitură, apoi strigă*): Trifane !... Trifane ! Trifane !... (*afară se aud zurgăldii săniei care a plecat*).

TRIFAN (*făcând erupție prin ușă*). — Ce este Dom' Pretor?... De ce-a plecat?... Ce s'a întâmplat ?...

AURICA PANȚU (*deprimat*). — Am intrat până în gât Trifane.. Mă mută...

TRIFAN (*speriat*). — Cum?... Din ce?... Pentru ce?..

AURICĂ PANȚU (*același joc*). — Pentru că n'ai deschis ochii... Ai crezut că e pâinea lui Dumnezeu... și el a fost o otravă.. o caiafă...

TRIFAN: Eu v'am rugat, Dom' Pretor, să vă țineți... V'am rugat de două ori...

AURICA PANȚU (*ridicând din umeri*). — Ce să te ții?... Când l'am auzit cum vorbea de vin... am zis și eu că ăsta e om!...

— CORTINA —

I. Ștefan

RUGĂCIUNE

de DANIELA MIGA

Te chem Doamne să te arăți
Sufletului meu care nădăjduiește în Tine ;
Să vii să Te sălășluiești în mine
Să Te strecorei în recile singurătăți.

Să umpli cămărilor rămase descuiate
Cămărilor secătuite de viață fără țel,
Să sfărâmi lanțurile de oțel
Cu care gândurile îmi sunt ferecate.

Să îngădui Doamne ochilor mei smeriți
Priveliștea milei și a slavei Tale
S'ascuți cum împăcați înaltă osanale
Și mintea mea și pumnii mei trudiți.

Să te strecorei în recile singurătăți
Să vii să te sălășluiești în mine
Sufletului meu care nădăjduiește în Tine
Te chem Doamne să te arăți.

Daniela Miga

CONSTANTIN MORARIU

ȘI

GH. BARIȚIU

de ION M. NEDA

Legăturile lui Barițiu cu Bucovina au fost — cum era și natural — foarte strânse! Aceasta ne-o confirmă volumele cu corespondență aflate la Academia Română, rămase dela acest *Mecena* al culturii românești, după cum obișnuiau bucovinenii să-l numească — pe bună dreptate — în scrisorile ce i le adresau.

Vom da pe rând la iveală cele mai importante scrisori adresate de bucovineni lui Gh. Barițiu cari se găsesc în corespondența acestuia, scrisori ce aduc știri interesante asupra mediului cultural în care se găsesc aceștia din urmă și eforturile ce se fac pentru a se ridica.

Ne vom ocupa, în primul rând de scrisorile preotului ortodox C. Morariu, din Toporăuți (Bucovina), adresate redactorului ziarului „Observatorul“ din Sibiu, în legătură cu publicarea traducerii românești ce o făcuse celor trei volume de istorie universală, opera istoricului german *dr. Th. B. Welter*.

Constantin Morariu s'a născut la 5 Mai 1854 în satul Mitocul-Dragomirni, dintr'o familie de plugari. Școala primară și liceul le termină în Suceava, iar teologia la Cernăuți. Ca preot fu repartizat în satul Toporăuți (1878-1886), unde s'a străduit să readucă pe Români slavizați, la matca lor.

În urmă sluji la biserica Sf. Paraschiva din Cernăuți și la biserica lui Ștefan cel Mare din Pătrăuții de pe Suceava.

Activitatea lui publicistică constă din poezii inspirate după *Petrino* și *Bumbac*, traduceri din *Schiller* și *Goethe*, ca să traducă apoi idila „*Herman și Dorothea*“ precum și broșuri de popularizare.

Scoate o gazetă pentru săteni intitulată „*Deșteptarea*“. Colaborează la „*Revista politică*“, „*Glasul Bucovinei*“, „*Viața românească*“, „*Neamul românesc*“ etc...

Inființă, în 1911, institutul biblic român din Suceava, iar la 1918 ia parte la actul unirii.

Viața acestui fanatic al binelui și al frumosului, și-a rezumat-o el singur în versurile următoare:

„O inimă senină în timp de fericire
Răbdare și speranță, când ai nenorocire
Iubire de-a ta limbă, de patrie, națiune
Aceste diamante, viața-ți în cunune“.

Să revenim la scrisori:

După cum ne spune C. Morariu în scrisoarea din 24 Aug. 1879, adresată lui Bariț, că citind în „Familia“ din Budapesta, întrebarea unui domn, dacă există, în limba română vre'o traducere a istoriei universale, îi mărturisește că el cunoaște pe Putz tradus și pe Cernătescu, dar are credință că nu poate fi folositor pentru studiul damelor.

De aceia și-a propus ca să traducă istoria profesorului german dela gimnaziul din Münster, fiind ușor și limbajul atrăgător pentru a servi scopului urmărit. Il anunță că a ajuns cu traducerea până la instituțiunea lui Lycurg, și-l întreabă dacă n'ar fi dispus să înceapă publicarea ei în foisoara „Observatorului“, pentru a fi pusă la dispoziția unui „bene publicu naționalu“.

În scrisoarea din 22 Sept. 1879, îi scrie că primind și „citind epistola ce mi-ați adresat-o nu de mult“, a rămas adânc mișcat de „fratiescele, sincerele și la inima vorbitoarele D-voastre cuvinte“. Arată apoi că această istorie a trecut prin 33 de edițiuni și că ar putea înlocui mai cu folos „romanurile amintite“, ca de pildă „Elena“ lui Bolintineanu, cu toate că acesta-i bine scris.

Pentru a se vedea ce prestigiu și cum era considerat Barițiu în fața lui Const. Morariu, cităm dintr'o scrisoare următorul pasagiu: „eu anume am voit ca traducțiunea mea să treacă prin purgatoriul limbistic și stilistic a unui „Barițiu“, înainte de a vedea lumina publicității eu anume am avut și am în chestiunea de facia, ferbinte dorința de a (nu) ambiționa lucruri vane, ci prin serioșitate și muncă a face — de e posibil — un serviciu folositor scumpei noastre cauze naționale“, cerându-i să-și pună „sigiliul“ de autoritate „fără care... cel puțin în România, lucrurile nu se prea iau în samă“.

Îi răspunde cu această ocazie la întrebările pe cari i le-a pus, cum că : 1) Ediția cea nouă a 33-a, pe care a utilizat-o, se împarte în 3 părți: tomul I — evul vechiu — tipărit în Münster la 1877, conține 25 coale.

2) Nu poate preciza data când va termina traducerea, din cauză

că aflându-se „în Toporăuți — comuna de 3643 credincioși — și standu în calitate... de preot ajutorial de jure, în urma unui statut al consistoriului nostru din 1874, care normedia referințele între parochi și preoți ajutoriali — cu totul la dispoziția arbitrarului parohului meu, un rus din crescet până în tălpi..”, nu are timp prea mult liber.

3) Imediat ce v'a termina evul vechiu de tradus, i-l va trimite pentru a fi prezentat secțiunii istorice a „Asociațiunei”.

4) Crede că ar fi mai bine să fie lăsată publicarea pentru mai târziu. La această scrisoare îi alătură și prima coală din traducere, care cuprinde introducerea, împărțirea istoriei universale și o parte din descrierea Asiei.

Traducerea este corectată de însăși Barițiu.

În scrisoarea din 7/19 Aug. 1881, îl întreabă de soarta traducerii, ca și în cele dela 1 Februarie și 5 Martie 1882.

Deci să dăm urmare scrisorilor :

I.

Multu stimat Domnule redactoriu !

În timpul în care trăim nimeni nu poate sta la îndoială „ca azi mîntea luminată este arma cea mai tare : cu acestea te narmeză și vei fi puternicu mare”.

Dacă însă poporul român a avut oareșicându necesitatea de această armă, atunci desigur astăzi această necesitate este condițiune de viație. Credu că mai alesu cu privire la noi, lumina științei nu trebuie să fie monopolu al învațașiloru, ci astăzi micu și mare, tieranu și inteliginția, bărbați și femei, trebuie să stăruiască pe calea luminării minții, căci „*frumosu e omulu Doamne, cându mîntea e regină*”... una din cele mai fierbinte dorinție și mai nobile aspirațiuni ce cultivă Doamna (României) Elisabeta, este ridicarea femeiei române prin instrucțiune și educațiune, la nivelulu la care se află femeia franceză, germană și italiană.

Aceste șire le citescu în „Resbelulu orientalu“ de profesorii Alessi și Massinu Popu, la pag. 113, și cugetu-mi, oprindu-se în contemplare asupra realității, aflu în adevăru, că româncele noastre trebuie încă mereu să lucre.

A sci toate, a lucra, a munci din resputeri, acesta este scopulu, deliciulu și farmeculu vieții.

Setea de știință trebuie să le insociească și pe româncele noastre la totu pasulu, căci din contra remânemu de lume și ca

măine vomu plânge, uitându-ne la progresulu altoru popoare, întocmai ca Cesarul, care ca proconsul alu Lusitaniei, intrându în Cadix într'un templu și vedindu statua lui Alecsandru celu Mare, esclama plângându: „Acesta cucerise lumea în etatea mea și eu n'amu făcutu inca nimicu”!

Din punctulu meu de privire insa nici-o sciinție nu e atât de necesaria pentru orice omu ca sciinția istorei universale și a geografiei.

Pe doue, trei șiire tipărite nu-și poate arunca unu cetitoriu ochiulu seu, fără a da de unu nume istoricu, de unu locu geograficu și dacă cetitoriuulu nu-lu cunoasce, îi stă mintea în locu.

Intrebu însă: Dacă o româncă, aru voi se-și apropie de asta sciinția, oare și aru puté afla și isvoarele necesarie pentru studiu?

Mai anulu trecutu citescu în „Familia“ din Budapesta, cumu întreba unui inventariu, oare de există vre'o istorie universală scrisă în limba română? I se respunde ca suntu vr'o patru sau cinci.

Cunosc și eu pe Putz tradusu și pe Cernătescu, dară mărturisescu că n'aru fi tocmai apte pentru studiulu dameloru.

Din parte-mi imi dau toată silinția de a da o traducere pe câtu se poate de esactă și intielegibilă.

Scopulu credu că-l voui ajunge. Amu începutu traducerea cu „*evul vechiu*”, ajugendu până acuma la instituțiunea lui Licurgu. Vinu acuma înaintea D-voastre cu o întrebare: Nu s'aru puté publica acésta traducere în foisioara „Observatorulu”.

Dacă asta aru fi cu putinția, atunci osteneala din parte-mi, așiu fi aplecatu a o aduce ca jertfa pentru oaresicare „bene publicu”, care l'amu decide între noi mai tarziu.

Înțelegu adecă ca dacă „*evul vechiu*” aru fi gata, atunci volumu întregu — ca edițiunea „Observatoriuulu” — l'amu pune — se înțelege cu voinția D-voastre — la dispoziția unui „*bene publicu nationalu*”.

Ca probă vi trimitu coala prima, care — învoindu-ve cu propunerea mea — ați putea publica, obligându-me eu apoi a vi trimite celelalte coale regulatu.

Binevoiți a-mi respunde.

Cu multă stimă

C. MORARIU

Toporouți în 24 August—5 Septembrie 879.

P. S. Necuvenindu-vi propunerea, ve rogu a-mi da unu consiliu și a-mi înapoia coala.

R. 28 Sept. Bariș

(Acad. Rom., mss. 1007, f. 297)

2.

Multu stimate Domnule redactoriu!

Citindu epistola ce mi-ați adresat-o nu de multu, am remasu adâncu mișcat de frățieșcele, sincerele și la inimă vorbitoarele D-voastre cuvinte. Și cumu s'ar putea să fie altfelu cuvintele, espresiunile unei inime ce-și iubește cu atâta ardoare și devotamentu frații săi? Nu-s complimente acestea — pentru că știu că nici nu aveți trebuință de ele — nu-s complimente, ci cea mai sinceră espresiune stoarsă de convingerea sufletului meu. Pentrucă nu odată am cugetatu „ce inimă trebue să aibă unu omu care acuma lu vezi că presida ședințele Academiei din București, acuma direge procesele verbale și ține prelegeri la „Asociațiune“, acuma își ridică arma dreptății pentru apărarea surorilor și frațiilorlor sei, din care cauză apoi este maltratatu cu procese răpitoare de timpu; ce este mai mult însă, cu procese repitoare de averea casei, gata prin sudorile crunte ale osteneleloru și muncii sale?

Dar se vede că Dumnezeu, spre a ridica un poporu alesu din abisul întunecimei și sclaviei nedrepte seculare, ilu înzestreează din cându în cându pe câte unulu din aleșii sei, cu darulu unei puteri miraculoase și așa dicendu supranaturale, îl trimite în mijloculu respectivulu poporu, ca pe un apostolu alu luminei, că elu să facă minuni, ca elu singuru să împingă secolu seu atâta cât n'a pututu o masă întregă. Dee Domnulu, ca astfelu de aleși să aibă și biata noastră națiune, cât se poate de mulți și că firulu vieții lor, să fie câtu se poate de lungu.

Cu ocaziunea decisiunii mele de a mă adresa către D-voastră, în scopul cunoscutu, eu amu cugetatu astfelu: „De multe ori amu vediutu ecloanele multoru ziare românești, destinate pentru partea literaria, umplându-se cu romanuri traduse, cari apoi iesu în publicu și voluminate. Până la ce gradu ajunge folosulu unoru astfelu de romanuri și în ce înțeles, la această întrebare adesé trebue să stringi din umere. Dar istoria lui Welter care a trecut prin 33 de edițiuni și care după ferma mea convingere, ar conveni la studiu sau la cetitu foarte armonicu cu natura mai multu iubitoare de ceva ușoru, atrăgătoriu și curiosu, — care caracter tocmai îl are Welter — ar putea să înlocuiască cu multu mai multu folosu romanurile amintite, chiar și în casulu cându ziarulu respectivu, n'ar fi în stare s'o mai volumineze după publicare”.

Dreptu, că „Observatorulu“ D-voastră nu dă adăpostu în foisiora sa romanuriloru cu limbi de vipere și facia de cameleon, dar unui

romanu originalu. bine scrisu — alu unui „Flena” de Bolintineanu — nu credu că i-ar refusa împământenirea. Ei, și eu și în cazul acesta susținu că o traducere bună a lui Welter, ar cumpăni mai multu pe cântarul folosului, de cât chiar și arăntitul romanu. Dar poate m'ăți întreba : „De ce nu te-ai adresat la alte ziare în chestiunea publicării traducerii lui Welter, s. e. la „Curierul Bălășanu” sau altele cari tocmai publicau se vede că poate din lipsa de materii literare romanuri traduse și care ziar ese de 3-4 ori pe săptămână și chiar în toate zilele”. Răspunsul e că : — Fu anumea am voit ca traducțiunea mea să treacă prin purgatoriul limbisticu și stilisticu al unui „Barițiu”, înainte de a vedea lumina publicității, eu anume am voitu și am în chestiunea de facia chiar fierbintea dorință de a ambiționa lucruri vane, ce prin serioșitate și muncă ar face de e posibilu, un serviciu folositoriu scumpei noastre cause naționale. Prea se introduce în un astfel de serviciu, însă de multu am exprimat că chiar lucruri bune provenitoare dela un june obscuru, au lipsa de sigiliul unei autorități, fără de care sigil, cel puțin în România, lucrurile nu se iau în samă. Eu am voitu deci ca numele D-voastră să pună acest sigiliu pe lucrarea mea, pentru ca să aducă folosu.

Să vă răspund acum la întrebările ce a-ți binevoit a-mi le pune : — I Welter, edițiunea cea nouă — a 33-a tomul I-evulu vechi — tipărit în Münster 1877, conține 21 coale, în original, câte 8 foi octavu micu computeate în o coală. Tomul II — evul de mijloc — tipăritu totu în Münster 1878, conține 18 coale în originalu și în fine Tomul III — evul nou — tipăritu în Münster și totu în 1878, conține 25 coale în original, fiindu cu războiul Franco-Teuton (1870—1871).

II. Timpulu în care ași putea să fiu gata cu traducțiunea întreagă nu suntu în stare să statornicescu pozitivu, pentru că aflându-mă eu în Toporăuți-comună de 3643 credincioși și stându în calitatea mea de preot ajutorial de jure, în urma unui statutu alu consistoriului nostru dn 1874, care normedia referințele între parohi și preoți ajutoriali, — cu totulu lui totu la dispozițiunea arbitriului parochului meu, unu rusu din crescet până în tălpi, care fiindcă eu nu cunosc încă limba rutenă, neausindu-o nicăiri în vieața-mi și totuși consistoriulu înțelege că cu scopu bunu, ne-a orânduitu la parohie, în care abea 20—30 indivizi vorbescu și pricepu românesce, care adică nici o ocașiune nu lasă să întreacă, fără a-mi tot repeti ca să învățu „Crezul” și „Tatăl Nostru” rusesce, să zicu „ecteniele” rusesc, și să celebrezu liturghie rusesce, deși în biserică

cărțile sunt toate românești de cându se ține minte, românește s'a făcutu serviciulu Dumnezeesc, românește s'a cântatu și după cum credu cu toate opintirile opuse, românește a și rămâne. Nu de multu am primitu o provocare dela protoprevisterulu meu, că până la finea anului 1880 să sciu limba ruteană, așa încât fără nîci o piedică să pot împărtăși în ea învățămîntul din religiunea copiilor dela școală din loc și să pot predica în biserică. Provocării acesteia trebuie să-i urmez, însă recomandu tot odată și devisa: „crieresci anima caldă”, care traduce în limba iesuită ar suna: „scopul.” Apoi a mai dat o nevoie ca parohulu meu în urmă unei viețuini sultane — suferind de o boală corporală incurabilă, a fostu vara trecută la scalde la Kleidenberg, cu scopulu de a se pricopsi, — a venitu însă de acolo cu totulu ologu, neputîndu face acuma nimica și pi-cîndu astfelu toată sarcina pastorală asupra mea,

Trebuie așa dar să mă ocup și cu improprîierea unei limbi — deși mi-i destul de odioasă, dar necesară scopului meu — trebuie să provedui într'o comună destul de mare, toate funcțiunile preoțești singuru, trebuie să lucru cinci teme teologice oficiale și 12 predici oficiale pe an. Acestea la un loc, precum și îngrijirea casei mele nu-mi permit a calcula anume un timp pe când ași putea fi gata cu traducțiunea întreagă.

III. — Cu cea mai mare plăcere mă decid ca îndată ce voi fi gata cu Evul Vechi, să-l dau prin d-voastră în revizuirea secțiunei istorice a „asociației”, urmînd astfel apoi și cu celelalte Evuri.

IV. — Fîindcă sunt prea convins că sarcinele ce le purtați și ostenelele ce le aveți sunt destul de grele și multe, pentru aceia cred că e bine să lăsați publicarea la o parte până ce oi fi gata cu Evul Vechiu, puîndu-l apoi la dispozițiunea D-voastră și autorizîndu-vă a face ce-ți voi, ce-ți afla corespunzător cu scopul — folosul — urmînd mai departe astfel și cu celelalte Evuri.

V. — Nepublicînd nimica, se înțelege dela sine că un răspuns relativ la întrebarea a V-a, ca să mai faceți alusiuni la subscripțiuni, — este de prisos.

Inchei deci rugîndu-vă să binevoiți a păstra coala trimisă și epistola alăturată până la alt timp, când poate și D-voastră îți respira mai liber.

Vă salut cu multă stimă, al D-voastre devotat,

C. MORARIU

Toporăuți în 22 Sept./4 Oct. 1879.

INTRODUCERE

1. Scopul istoriei universale

În timpurile cele mai străvechi avea lumea cu totul altă fațică decât cum o are acum. Tierile care astăzi sunt bine cultivate și împoporate, în care înfloresc arte și știință și în care se află institute de cele mai binefăcătoare pentru prosperarea binelui public, n'au fost totdeauna în această stare. Au fost timpuri în care acolo unde astăzi locuiesc popoare culte sub scutul legilor în orașe și sate, odinioară vagabondau oameni selbategi prin păduri și deșerturi, ducându-și viața miseră numai cu venatul și cu prăsierea vitelor. Cine cultiva pământul, nu știa a secera el singur fructele osteneții sale, din cauză că încă nu existau legi pentru apărarea averii proprii, ci cine era mai tare, era și mai mare.

Această stare care s'ar putea numi „starea de copilărie“ a omenirii, n'a putut să rămâie astfel pentru totdeauna.

Prin marea conducătoare a prevedinții dumnezeiești, omenirea s'a ridicat din starea aceasta primitivă încet până la acel grad de civilizare, la care se află în ziua de astăzi, care căi și cu ce mijloace a străbătut omenirea până la ajungerea acestui țielu, cari popoare și îndeosebi cari indivizi au fost mai cu seamă activi pentru ajungerea acestui țielu, acestea ni le arată istoria universală, care astmodu este — *asia* dicendu — unu tablou viu de popoare și indivizi puși în acțiune.

Istoria de mii și mii de ani ni descoperă acestu tablou înaintea ochilor. Împărății se nascu înaintea ochilor noștri și cadu în ruine, națiuni înflorescu și vestezescu erasi totdeauna aparițiuni (arătări) noue, schimbări noue, scene noue, în alu căroru centru se arată omul tocma ca actoriu. Istoria universală reprezintă *asia* dara trecutului. Ea țiene *asia*-dicendu generațiunei viețuitoare, o oglindă înaintea ochilor, în care aceasta poate vîdea icoane adeverate de puterea și slăbiciunea omenească, de mărirea și desiertaciunea acelu lumesci, totodată însă și icoane de vecinica înriurire a providenței dumnezeiesci, atâtu asupra sorții indivizilor singuriți, câtu și asupra tuturoru popoarelor. Pentru aceasta istoria este o companioană neapăratu de trebuința pentru călătoria prin vieția.

Multe însă din cele ce s'au petrecutu înainte de siese mii de

ani s'au uitatu ; multe n'au mai ajunsu până la noi ; dara multe și sunt cu totul însemnate.

Pentru aceasta istoria universală se restringe numai la enumerarea evenimentelor celor mai însemnate și acestea sunt mai alesu evenimentele cari au înfriuritu asupra desvoltării genului omenescu în modu favoritoriu sau contrariu.

2. Științele ajutoriale istoriei universale

Nime nu-și poate face o închipuire diréptă despre evenimentele istorice, până ce nu le cunoasce: 1) „loculu“ unde s'au petrecutu și 2) „timpulu“ când s'au petrecutu.

Despre „locu“ ni dă deslusiune geografia, eară despre „timpu“ chronologia. Geografia și chronologia sunt prin urmare științe ajutoriale, neapăratu de trebuință pentru studiulu istoriei universale și se numescu figurativu și „ochiulu“ acesteia. Fără geografie și chronologie, aru fi studiulu istoriei universale o pipăire prin întunericu.

Relativu la chronologie, erau în vieția popoarelor oaresicari evenimente (întâmplări) asia de însemnate, încātu se statoreau ca puncte de mânecare pentru numerarea aniloru. Asia de exemplu, *Romanii* cei vechi numerau anulu loru dela fundarea orașului Roma, 753 n. d. Chr. — *Grecii* numerau anulu dela reînvierea jocurilor olimpice, 776 n. d. Chr. — *Arabii* numerau anulu dela fuga lui Mahomed dela Meca la Medina, 622 n. d. Chr.

Pentru popoarele creștine însă nici un evenimentu nu-i asia de însemnatu ca Nascerea Mântuitorului. Pentru aceia vrendu a satori unu anu în care s'a petrecutu oaresicare întâmplare, se pune anulu Nascerii Mântuitorului ca basă, astfelu ca evenimentele petrecute înainte de acestu anu se enumeră dela anulu Nascerii (1) în susu, eară evenimentele petrecute după acestu anu se numeră dela anulu Nascerii (1) în josu. Aceste premise se lămurescu lesne dacă ni închipuim faptele istorice înșirate după chronologie pe linia piezișie A—B—C.

IMPARTIREA ISTORIEI UNIVERSALE

Spre a aduce imarea massă de evenimente istorice într'o ordine bună și a avea asupra acestoru evenimente o privire mai usioră, s'a împărțitu întreaga istorie universală în trei părți: în istoria evului vechiu, istoria evului de mijlocu și istoria evului

nou. Fiecare parte are earăși proprietățile sale și formează unu întregu de sine stătătoriu.

1) *Istoria evului vechiu* contine restimpulu dela crearea lumii până la apunerea împărăției romane apusene, sau camu de pela 4000 n. d. Chr. până la 476 d. Chr.

2) *Istoria evului de mijlocu* contine evenimentele petrecute dela desbinarea uriesiei împereții romane până la ivirea celoru trei întâmplări prea însemnate, care au produsu cele mai mari transformări în vietia popoareloru culte. Acele trei întâmplări suntu : 1) Surparea împărăției romane răsăritene, 1453; 2) Descoperirea Americii, 1492; și 3) Inceputulu Reformațiunei, 1517.

3) *Istoria evului nou* contine evenimentele secoliloru din urmă. In scopulu unei priviri usioare se împarte earăși fiecare din aceste trei părți mari în părți mai mici sau perioade, în fruntea căroru se află o persoană sau unu evenimentu, care a înriunitu cu deosebire asupra societății omenesți.

Pentru istoria evului vechiu se statornicescu mai potrivitu următoarele patru perioade :

Intâia perioadă : dela timpurile cele mai strevechi până la regele persescu Ciru (4000—558 n. d. Chr.).

A doua perioadă : dela Ciru până la Alexandru celu Mare (558—336 n. d. Chr.).

A treia perioadă : dela Alecsandru celu Mare până la monarhia lui Octavianu Augustu în Roma (336—30 n. d. Chr.).

A patra perioadă : dela monarhia lui August până la apunerea imperăției romane apusene (30 n. d. Chr. — 467 d. Chr.)

Pe câtu soimu leagănul popoareloru celoru mai vechi a fostu Asia și o parte din Africa și Europa. Voimu deci să facemu mai întâiu o privire asupra acestoru trei continente în de comunu descrierea mai de aproape a tieniloru singurite în specialu, însă se va face în decursulu istoriei, la locurile amintite.

ASIA

Asia este leagănulu omeniei. Din timpurile cele mai primitive a fostu acestu continentu scena celoru mai mari evenimente din lume. De aici s'au răspândit toată cultura, toate cunoscintiele și toate instituțiunile pe pământu. Mai alesu merită Asia a fi privită în privinția geografică. Ia cuprinde în marea sa estindere mai multu de 800.000 mile patrute și împreună toate climatelle celorulalte trei continente, pentrucă se trage dela polulu nordicu

până la ecuator. Asia se mărginește de către Europa — după închipuirile celor vechi — cu riul Donu.

Cu Africa stă în legătură prin Canalul de Suez, care are 15 mile în lățime. De altfel e înconjurată, juru împrejur de mare și oferă prin ținuturile sale bogate șesuri — mai ales spre sud-est — cele mai frumoase porturi pentru comerț. În lăuntrul Asiei se află stepe nemărginite pentru popoare nomade, munți acoperiți cu păduri pentru oarde de venetori se află însă și șesurile cele mai productive pentru agricultură. În aceste șesuri se arată natura împodobită cu cele mai frumoase producțiuni, destinate pentru cele mai felurite trebuinți ale vieții. O mulțime de fluvii mari și mici înlesnesc comerțul. Dintre fluviile de căpetenie sunt de însemnat pentru istoria evului vechiu mai ales: Eufratul și Tigru, ce se revarsă în Marea Caspică, care în vechime era cu mult mai estinsă, decât cum este astăzi.

Despre munții, șesurile și terasele Asiei, aveau cei vechi închipuiri nedeplinite, ba mai ca totdeauna false. Dăra de-ar fi și fi voitu, cine ar fi pututu străbate pe atunci aceste locuri, ce par a fi fără sfârșitu, spre a pune adevărata ei icoană înaintea ochilor lumii ?

După falsia închipuire a celor vechi, strebătea dinspre vestu către est prin întreaga... *)

(Acad. Rom., mss. 1008, f. 318—321).

G. M. Welter

---

*) Aici se termină pr ma coală trimisă. Cred că ar fi interesant dacă s'ar arăta că această traducere a istoriei lui Welter, a văzut vreodată lumina tiparului.

O I E R

de L. DIMULESCU

Imi mân la coastă visele, oier,
Și le adun și le abat în turmă
Când câte unul a rămas în urmă
Sau a pornit pe lături în eter.

Adânc în suflet fluerul îmi scurmă
Când le îndemn cu el să pască cer
Și când pe drum din ele multe pier
Și când prin cântec alt cântec se curmă.

Pe unde am ajuns îmi dăinuî stână
Și câinii mei bat zarea până rup
Din ea, în țarc pe unde turma mână.

Iar eu în urmă zarea o astup
Ingrămădind drept poartă nori de lână,
Lihnită dă ocol uitarea, lup.

L. Dimulescu

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN-STELIAN

AUREL COSMOIU : GENEZA MITULUI

(Tip. „Cartea Românească”)

S'a vorbit mult și s'au făcut sublinieri nu lipsite de temei asupra unei bogate efflorescențe calitative poetice românești, în special, în ultimele două decade. Același lucru credem că se poate afirma fără nici un risc și despre eseistică și, în deosebi, despre cea filosofică. Afară de unele personalități filosofice de prim ordin, cari s'au impus prin masivitatea unor opere complete sau de tinerii relevați și distinși ca atare prin premiile *Fundației regale pentru literatură și artă*, atenția publicului cititor român a reținut numeroase nume de tineri manifestate ca atare în acest domeniu. La acest din urmă grup, se adaugă și d-l Aurel Cosmou, în special, prin recenta sa lucrare *Geneza Mitului*.

Abordând una din cele mai gingașe probleme de filosofie a culturii, prin *Geneza Mitului*, d-l Aurel Cosmou urmărește să distingă, în substratul mitologiilor celor mai îndepărtate, unele de altele, pe omul etern, unul și același, manifestându-și în modul cel mai amplu noblețea spiritului său“.

Pentru acest lucru, autorul prezintă și discută pe rând: *problema mitului*, istoricul acestei probleme și face critica școalelor mitice, mărturisindu-ne punctul său de vedere. Mai departe, în capitole speciale, d-l Aurel Cosmou dezvoltă și analizează *cadrul mitic*, *geneza mitului*, *permanențele mitului* și *componentele lui externe*.

Ni se relevă astfel o bogată informație — ceea ce presupune pregătire și competența ca atare a autorului — un spirit de pătrundere și discernământ, un punct de vedere original și o posibilitate de exprimare demnă de toată lauda.

Pornind, în cercetarea problemei, dela colecționarea miturilor de un Homer și Hesiod și ajungând până în zilele noastre, autorul ne vorbește de interpretările: naturalistă, etico-alegorică, istorică și mistică (în antichitate), de cea erhemeristă și identificatoare (în renaștere și evul modern), înfârșit, de școala simbolică, neocohemeristă, filologică, antropologică, paulabilonistă, wundtiană sociologică, psihanalitică și istorică (în evul contemporan).

Tuturor acestora d. Aurel Cosmou le impută „indeosebi atitudinea antireligioasă”, considerând că tocmai sentimentul religios este cheia care

deschide drumul spre interpretarea corectă a problemei. Căci „ca un animal sau ca o piatră mitul a fost considerat în rândul obiectelor de știință pozitivă. Este însă o gravă ercarea aceea de a raționa chestiunile intelectuale și morale de aceeași manieră cum se raționează lucrurile care se cântăresc sau se măsoară”. — „Cercetătorii n'au înțeles că sub crusta mitului se ascunde un miez de taină care se sfarmă și se împărștie dacă nu e captat ca o unealtă potrivită”. Acest miez de taină de natură religioasă a început să fie între-văzut abia de un Schelling și, în zilele noastre de un Berdiaev. Pentru acest punct de vedere aderă și d. Aurel Cosmoiu, adaptând o metodă de cercetare ca atare.

Nu trebuie să uităm că „fantomele mitului, care vin la noi din antichitatea clasică, din vechile cărți sacre ale răsăritului sau din orice alte surse similare, au coborât până la noi fără tovarășia vie a credinței, fără puțința de a se obține explicații directe dela adevărații lor credincioși, fără cunșterea concomitentă a organizării sociale, fără morala lor practică și fără obiceiurile populare anexe. Ignorării acestui context social și moral se datorese multe dintre extravagante”.

Atâta timp cât mitul este o creație spirituaală social-colectivă, de natură religioasă, creație a „cărei realizare individualul participă mai puțin decât la realizarea artistică sau literară folclorică „considerarea tuturor miturilor ca un organism unitar, are avantajul pe deoparte de a înlătura acel tufiș de probleme mărunte, pe cari le ridică fiecare mit în parte, iar pe dealta de a permite o vedere limpede asupra întregului domeniu mitic, făcând astfel posibilă o gândire de sinteză”.

Consecvent acestui mod de-a vedea, d. Aurel Cosmoiu folosește cu succes metoda sintetică, ducând la bun sfârșit și în bună măsură dificila problemă a elucidării genezei mitului. Prin calitățile pe cari i le-am relevat dela începutul acestei cronici, ca și prin metoda întrebuițată, autorul ne oferă un studiu de aproape două sute de pagini, care — mulțumită expunerii fluente de exteriorizare — devine accesibil și cititorului profan, lipsit de inițiere în materie. În acelaș timp, *Geneza Mitului* apare ca o completare și un prețios pendant la valoroasa lucrare a d-lui Const. Georgiade: *Originile magice ale minciunii și geneza gândirii*, apărută cu patru ani în urmă

GEORGESCU DELAFRAS : OMUL DE MAINE

(Ed. „Cugetarea”).

Emerit și asiduu editor, d. P. Georgescu Delafras a atras atenția publicului cititor și ca publicist. Incepând încă cu trei decenți în urmă, d. sa a dat la lumina tiparului lucrări cu caracter social, didactic, educativ, politic și chiar literar, paralel cu o apreciabilă activitate de traducător.

De data aceasta, directorul-proprietar al editurii „Cugetarea” ne oferă un masiv roman de aproape cinci sute de pagini, pe o temă psihologico-socială: *Omul de maine*.

Pentru un debutant și un neprofesionist în ale prozei beletristice, gestul apare destul de temerar și pentru cititorul prevenit — ca să nu mai vorbim de critică — el se impune cu multă curiozitate. Este motivul care ne-a deter-

minat și pe noi să dăm precădere cărții d-lui Georgescu Delafras față de celelalte lecturi cari ne așteaptă pe masa noastră de lucru.

Iată, în câteva cuvinte, cuprinsul romanului *Omul de mâine*:

Tânărul Florin Micescu este un licențiat în litere, funcționar la una din instituțiile publice din Capitală. Fire retrasă și meditativă, el nu are în București, alți prieteni decât pe frații Sandu și Constanța Grigorescu, care prin situație și temperament prezintă multe asemănări cu dânsul. În casa lor, Florin Micescu a cunoscut și pe tânăra Silvia Petreanu, „una dintre cele mai iubite colege de școală” pe cari le-a avut Constanța. Între acești doi tineri se nfiripă o dragoste, a cărei faclă caută s'o întrețină Florin, cerând-o în căsătorie pe Silvia, chiar a doua zi după cunoștință. Nunta are loc foarte curând, spre marea dezamăgire a Constanței Grigorescu, care fără să manifesteze cât de puțin, nutrește profunde și deosebite sentimente afective pentru Florin Micescu.

Ființă frivolă, cu vădite înclinații către libertinaj, Silvia Petreanu, care gustase cu mulți ani înaintea căsătoriei din satisfacțiile trupesti ale amorului, ca și din jocul de cărți, nu va întârzia să dea frâu liber înclinațiilor sale și mai târziu, încât își va înșela bărbatul și va continua să fie o împătimită cartoforiță

Florin Micescu își iubește prea mult soția pentruca să bănuiască ceva din primul moment. El se dedică cu totul serviciului și scrisorilor, având în proiect un roman social-educativ, *Omul de mâine*, în care dorește să-și mărturisească toate punctele sale de vedere ca atare. Deși începe să scrie acest roman, îl va părăsi, totuși, pentru un moment, spre a scrie altul de senzație — în urma sfaturilor primite dela unii cunoscuți, ca și dela soția sa — scotind că va putea astfel să câștige mai mulți bani, cu atât mai mult cu cât asemenea cărți sunt mai cerute și cu cât, prin veniturile cărții respective, va putea umple mai repede golurile financiare ale gospodăriei. Soluri sporite de patima jocului de cărți a Silviei. Totuși, această carte nu găsește editor, ci, dimpotrivă, după o conversație avută cu Mavrodin — directorul-proprietar al unei edituri românești — Florin Micescu revine la *Omul de Mâine*, pe care-l duce la bun sfârșit, editându-l.

Între timp, relațiile amoroase dintre Silvia și ziaristul Vespasian devin din ce în ce mai manifeste, ceea ce desvoltă bănuelile lui Florin susținute indirect de Constanța. Din dorința satisfacției cât mai rapide a vieții sale vicioase, Silvia divorțează pentru a se căsători cu Vespasian, om practic și cu venituri mult mai mari decât acelea ale lui Micescu. Evenimentul este întâmpinat cu seninătate de către Florin, care se recăsătorește la rândul lui cu Constanța Grigorescu. Desnodământul este că cei patru tineri rămân apoi prieteni, împăcați între dânsii

Precum se vede, autorul nu a căutat vreun subiect de senzație și nici nu a recurs la formele melodramatice, ca atare. Subiectul prezintă destulă simplitate și el apare desprins din viața noastră cotidiană. Cu toate acestea, avem de-a face cu un material destul de bogat a cărui deficiență, însă, este uneori stângăcia stilistică, alteori, insistența narativă asupra unor pasagii a căror semnificație psihologică nu se motivează în chip adecuat în economia acțiunii ci apare superfluă, ca un leșt prozaic, nepromovat artistic. În schimb, mai multă concentrare narativă și mai multă șlefuire a frazei ar fi fost cu mult mai salutară, imperioasă, chiar. Deasemenea, adâncirea psiholo-

gică, precum și adecuarea acesteia la personajile respective o găsim strict necesară. Facem aceste observații, cu atât mai mult cu cât cartea d-lui Georgescu De-lafras a trecut examenul cel mai greu acela al închegării acțiunii și, mai ales, acela al arhitectonicului epic, atât de dificil și însemnat în construirea unui roman.

Cartea este scrisă într'un limbaj limpede și curgător, încât lectura ei se face spontan și antrenant însușiri, cari se adaugă tot la partea pozitivă a *Omului de Măine*.

T. M. WELTER : SOLDAT 1941

(Ed. „Cugetarea”)

Ca și în trecut, și acum, războiul a prilejuit o întreagă literatură. Începând cu reportagiile d-lor Grigore Olimp Ioan, Ion Băleanu, Const. Virgil Gheorghiu și terminând cu romanele „Pustiul Roșu” al d-lui George Ionașcu sau Stăvilare al d-lui D. V. Bornovschi, episoadele Războiului de reîntregire s'au bucurat de frumoase descrieri prin pana unor scriitori ca toți cei amintiți mai sus.

Spre deosebire de literatura produsă în urma războiului trecut, literatura celui prezent este mult mai aproape de *trăirea fenomenului războinic* — și aceasta întrucât marea majoritate a autorilor au participat efectiv la acțiune celor descrise în paginile respective. Printre autorii cei mai recentii al unei asemenea literaturi este și d. T. M. Welther cu jurnalul său de războiu : *Soldat 1941*.

Deși, după câte știu, autorul este un diletant, iar cartea d-sale este un debut, totuși, d. T. M. Welther ne prezintă pagini ce dau impresia unui scriitor încercat, excelând printr'un stil plin de spontaneitate, de limpezime, de vigoare și culanță.

Soldat 1941 cuprinde episoadele Războiului de reîntregire așa cum s'au petrecut adevărat, începând din Iunie 1941 până în anul următor. Întâlnim prezentate aici unele din cele mai importante și elocvente lupte pe cari soldații români le-au dat împotriva bolșevicilor, cu tot ineditul lor, cu tot emotivul și chiar, cu pitorescul ansamblului de epopee pe care-l conține mărețea încordare dramatică a războiului actual. Divertismentul cu așa numitul *Cartuș*, câinele-tovarăș al povestitorului, este plin de atâtea semnificații, odată cu amuzamentul pe care-l suscită. El poate fi privit și din punct de vedere științific, în ceea ce privește reflexele condiționate la animale.

Pe lângă toate acestea, autorul știe să condimenteze întâmplările trăite cu reflecții foarte adecvate și de un adânc înțeles omenesc, fără a fi, totuși, agasant sau pretențios.

Este o carte ce poate fi citită cu un folos multilateral.

ALECU RUSSO : OPERE COMPLETE

(Ed. „Cugetarea”)

Încă cu aproape doi ani în urmă, Editura „Cugetarea” a inaugurat o colecție a *Scriitorilor Clasici Români*, așa cum odinioară făcuse Editura

„Minerva” și așa cum, în prezent, face Editura „Scrisul Românesc” cu colecția *Clasicii Români Comentați*.

Sub o formă îngrijită și cu un preț potrivit, Editura „Cugetarea” pune astfel la îndemână operele capitale ale clasicii noștri — de multe ori, îngrijite de către ochiul atent al unor publiciști sau profesori încercați.

Astfel, de data aceasta, ne este oferit Alecu Russo în întreaga sa operă, apărut sub îngrijirea d-lui Lucian Predescu.

Deși întreaga colecție merită cuvinte de bine, apariția *Operei Complete* a lui Alecu Russo merită, parcă, mai multă laudă pentru editură deoarece — cu toate că scriitorul basarabean este unul dintre cei mai adânci scormonitori ai simțirii românești și cu toate că a sa *Cântare a României* a fost reprodusă mai în toate manualele școlare de curs primar și secundar, totuși, Alecu Russo este un nedreptățit, în ce privește studiile făcute asupra sa.

Nu vrem să ignorăm unele studii cum sunt acelea ale regretatului G. Ibrăileanu sau ale d-lui Petre V. Haneș; dar raportându-ne la proporțiile acestui scriitor și la multul timp, care s'a scurs dela trecerea lui în lumea celor drepti, credem că asupra lui Alecu Russo trebuia să se scrie mult mai mult.

De data aceasta, d. Lucian Predescu ne oferă o surpriză; d-sa se apleacă mai atent asupra unui scriitor, ba, și mai mult, aduce și unele date suplimentare de ordin biografic asupra scriitorului de care ne ocupăm. În același timp, opera lui Alecu Russo ne este prezentată sintetic, încât lucrul nu-l putem privi decât ca pe un început destul de onorabil, în cece privește reflexiile pe cari le făceam mai sus.

Avem, astfel, puse sub ochii noștri și scrierile istorice, și cele politico-sociale, și cele folclorice și cele lingvistice. Ele vor fi, în felul acesta, de folos, în primul rând marelui public și, îndeosebi, tineretului școlar.

ION MOLEA : HOTARE SFINTE — Versuri (Ed. Autorului).

Ca și epica (romanul), precum și jurnalul și reportajul, și poezia lirică a ținut să-și aducă obolul său, cu prilejul războiului de reîntregire. Printre primii reprezentanți ai Muzelor, ca atare, se înnumără și d. Ion Molea. D-sa este un nume cunoscut, atât prin activitatea sa ziaristică, precum și prin aceea de făuritor de stihuri. Cu șase ani în urmă, d. Ion Molea ne-a prezentat un volum de versuri, *Funigei*, prefațat de Octavian Goga. Constatam atunci în d-sa un poet de factură exclusiv sămănătoristă, cu o expresie puțin evoluată, rămasă (chiar și în fond) tributară lui St. O. Iosif, Vlahuță. Coșbuc și Goga. Înregistram, firește, afirmarea unui talent, dar încă nu promovarea și posibilităților de exprimare. Mesajul pe care ni-l oferea acest nou candidat la Parnas era promițător și noi am așteptat cu toată încrederea realizarea promisiunilor.

Acum, când d. Ion Molea apare cu un nou volum de versuri: *Hotare Sfinte* n'am putea spune că d-sa s'a achitat întru totul de promisiunea dată — didacticismul pe care-l comportă în sine temele volumului creează fatalmente dificultăți — dar d. Ion Molea ne prezintă în bună parte îndreptățirea nădejdilor noastre.

Cu aceeași structură, încheată pe fond autohton, poetul se realizează într'unele versuri — sudând sintetic tema inspirației cu forma — adesea într'un panteism prin care autorul se încadrează Neamului și naturii, ca parte participantă și componentă organică a lumii din care provine și în care trăiește.

Evoluția versului d-lui Ion Molea este apreciabilă, în sensul realizării unei transfigurări a materialului de inspirație. Imaginea și metafora, gândul și intensitatea de simțire se îmbină în chip fericit în exteriorizări fine ce trebuiesc subliniate.

Astfel :

*Cad frunzele bolnave și-i târziu !
Prin întuneric nimeni nu mai vine.
Stea lângă stea, din necuprinsul viu,
Cu nopțile s'au cuibărit în mine.*
(Ctitorie străbună)

Hronic valah, Apoteoză și Seară bolnavă sunt poezii ce relevă o sensibilitate deosebită. Ele se cer reproduse în întregime, atât pentru frumusețea lor, cât și pentru a releva mai bine evoluția modalității de exprimare a poetului. — Spațiul ne împiedică să facem acest lucru —. Ne simțim datori să spunem același lucru și despre bucată *Și-au plecat olteni la Bug*, în care d. Molea înfăptuește cu succes mireasma versului poporan; deasemenea, trebuie amintită și poema *Tu, Neamul meu*, în care energetismul inspirației este redat cu spontaneitate și entuziasm.

Firește că nu toate piesele sunt la aceeași înălțime și că, uneori, limbajul autorului continuă a fi deficient mai păstrând ceva din vechea zgură... Totuși, numai bucățile amintite dacă ar fi, și socotim legitimată apariția noului volum al d-lui Molea.

N. CARTOJAN : ISTORIA LITERATURII ROMANE VECHI vol. II

(Ed. Fundației Regale pentru Literatură și Artă).

Istoria literaturii românești n'a avut până acum norocul să fie înfățișată într'un chip accesibil și pentru specialist și pentru marele public. Dacă, de pildă, pentru istoria literaturii române vechi, am avut abundantul material prezentat în masivele volume ale lui Nicolae Iorga, cărora li s'au adăugat apoi lucrările d-lor Giorgiu Pascu, Sextil Pușcariu, Al. Procopovici etc., nu totdeauna am fost și în posesia unor date deplin de certe, cristalizate și cu o exprimare adecvată. Iată deci am salutat cu mult interes, cu doi ani în urmă, primul volum din *Istoria Literaturii Române vechi*, pe care ni-l oferă un erudit de o nedismințită autoritate științifică, dar și posibilitățile de expunere clară ale unui benedictin, a cărui scrupulozitate fusese verificată, între timp, de atâtea serii de studenți, îndrumați ani de-a-rândul, în același spirit și cu aceeași pasiune, pe care numai un Ovid Densusșianu le profesase depe catedra universitară, în cadrul istoriei literare.

Continuând firul început, cu volumul al doilea d. Nicolae Cartojan,

duce mai departe studiul literaturii române vechi dela Matei Basarab și Vasile Lupu, la Șerban Cantacuzino și Dimitrie Cantemir.

Suntem și de această dată în situația de a admira întreprinderea făcută, în acest scop, de către editura Fundației regale pentru literatură și artă și în primul rând, pentru alegerea făcută în persoana d-lui Nicolae Cartoian, al cărui spirit științific vine să contracareze tocmai crezismul practicat cu atât dezinvoltură de către d. George Călinescu, prin mult discutata și discutabilă „Istorie” a literaturii române.

Impărțind volumul de față în patrusprezece capitole distincte, autorul oferă cititorului, înainte de toate, privirea de ansamblu a unui ochi obiectiv, care știe să vadă, să deosebească, să claseze și să dea puțința unei orientări sigure și clare. Posedând, pe lângă rigurozitatea aparatului științific, și informația la zi, d. N. Cartoian aduce și de această dată corectări de date, cași contribuții noi; pe de altă parte, prin materialul folosit, d-sa pune în relief munca unor tineri colaboratori din preajma d-sale, formați și îndrumați de dânsul. Amintim printre alții, de d-nii Em. Turdeanu, Dan Simonescu, I. Chițimia, Augustin Z. Popescu etc.

Privitor la observațiile de mai sus, menționăm ca exemplu, capitolul privitor la Spătarul Nicolae Milescu. Exceptând cazul unei date eronate: anul mazilirii lui Gheorghe Ghica (1600, în loc de 1660) — și care nu poate fi decât o greșeală de tipar — d. Nicolae Cartoian, lămurește multe puncte din viața și opera marelui nostru cărturar prîbeag. Printre altele — și o socotim ca pe cea mai de seamă — amintim lămurirea paternității: tălmăcirii Bibliei dela 1688. Tot așa, nu putem trece cu vederea frumusețea și importanța paginilor scrise cu privire la Mitropolitul Dosoftei.

Toate cele de mai sus constituiesc tot atâtea motive să fim încredințați că și volumele următoare vor fi la aceeași înălțime și, totodată, că vasta lucrare a d-lui Nicolae Cartoian va rămâne cartea de căpătâi pentru oricare cercetător într'ale istoriei literaturii noastre vechi.

Constantin Stelian

N O T E

IDEI — OAMENI — FAPTE

ION AGĂRBICEANU LA 60 ANI

O figură de harnică râvnă, de stăruitoare voință, de cinstită preocupare, de misionară morală, un preot de românească ținută. Iată ce dublează pe scriitorul Ion Agârbiceanu care a împlinit în cursul lunii Septembrie frumoasa vârstă de 60 ani.

L-ai citit, fiind încă pe băncile școlii. Arhanghelii d-sale veneau ca o solie în casa fiecărui cărturar ardelean, iar odrasla care urma la învățătură, îi citea în orele de răgaz, cu voce tare pentru ca cei strănși roată, să asculte și să se minuneze. Și ca o solie a trecut și fosta frontieră, în Regat, unde îmbogățea bibliotecile școlilor și biroul de lucru al profesorilor și intelectualiilor de alte profesii.

Ion Agârbiceanu nu a fost un scriitor care să-și facă drum cu coatele în masa cititorilor. Nu aducea trâmbiți și zdrăngănei în stil și nici lubric în subiecte. A cultivat mai mult ca ori cine românescul și, în special, ruralul peisagiului românesc. Aducea în stil exotismul graiului ardelean și cumințenia sfătoasă, moale,

a nației care nu-și păstra dărzenia de cât pentru lupta împotriva stăpânilor haini... Dar graiul acela din care Ion Agârbiceanu modelează operele sale, nu supără. Dimpotrivă, trezește nostalgii...

Avem frați cari suferă, al căror grai apare oarecum deformat din cauza stălcirii. Prea trăesc apăsați, prea suferă multe...

Ion Agârbiceanu a fost și este unul din scriitorii cari trăesc și-și elaborează trăirea în scris, aliniat de marea masă a nației. Pășește pe urmele deschise de Iosif Vulcan, cizelat însă, cu mult mai mult talent, scriitor în toată puterea cuvântului. Pe când fondatorul revistei „Familia” era un mare animator cultural, purtând steag la modă atunci cu devisa, „sorieți băeți scrieți” și ca să dea pildă scria mult și în toate direcțiile, nu atât pentru că avea de spus, cât fiindcă trebuia, Ion Agârbiceanu, scrie fiind dotat de ceriu cu duhul scrisului... De aceea slova d-sale e urmărită de cetitor. Fiind și preot, Ion Agârbiceanu dublează ținta scrisului d-sale cu misionarismul. Nu are în stil mioritic salt mortal, atât de captivant pentru tineretul încă neformat, admirator al șaradelor, cu

atât mai atrăgătoare cu cât nu poate să le deslege. Părintele Agârbiceanu sorie cum i-e portul. Și portul îi e de preot român... D-sa, am spus, își smulge seva din pământul nației, nu acționează pus pe resorturi de import. Reflectorul care-i luminează viziunea, e soarele care pârguește ogoarele, nu voltajul artificial al studiourilor.

Evangelhia, vecinica sursă de creștinească preocupare, revarsă asupra scrisului d-lui Ion Agârbiceanu mana pilduirii. Nu abundentă, ca la Gala Galaction, dar suficientă pentru a marca drum sănătos.

Amatorii de pitigrilism în stil au găsit că părintele Agârbiceanu nu are acel nerv care formează picanțul atât de atrăgător. Se poate. E și un malagambism acceptat de câțiva. Pervertirea gustului la unii nu poate forma regulă și celor sănătoși.

Pentru noi, vechiul colaborator al „Familiei”, scriitorul fecund și de românească esență, părintele I. Agârbiceanu, reprezintă intelectualismul și spiritul ardelean, cu calitățile lui morale și românești și cu micile lipsuri în puritatea graului și ortodoxia stilului. E scriitorul care poate încăpea pe mâna tuturor, fără ca să sugereze alte sentimente și să trezească simțuri.

Pășind pragul celor 60 de ani purtați cu cinste și omenie, îi dorim viață îndelungată și putere de muncă.

„Familia”

CRONICA EVENIMENTELOR

Fronturile unde se desfășoară bătălii aprige, cum omenirea nu a mai cunoscut, au început să lase să se întrezărească fapte noi. Roșii îngrămădesc mereu trupe și material de luptă la centru, în apropierea Rjevului și în direcția Veliki Luki. Tancuri grele, care de toate calibrele și artilerie.

Ținta bombardierelor germano-române sunt masivele masări de Divizii cu scop ofensiv, din Nordul și Sudul orașului Stalingrad. E un mister dârjenia cu care bolșevicii apără acest centru. Și fiindcă simt că pierderea lui se apropie, par a fi în stare să încerce marea cu degetul, trecând chiar la ofensivă. E o simplă părere a noastră aceasta? Nu. Pregătirea care se face de bolșevici, secretă cred ei, este prea febrilă ca să nu lase să se întrevadă precis intenția.

Cele mai bune trupe ale roșilor, ba chiar unități de școală, au fost semnalate. Și sunt secundate de cele mai noi unele de război. Cu siguranță că vor deslănțui atac vehement pentru despresurarea Stalingradului, fiindcă împresurarea le dăunează mult.

Diviziile germano-româno-italiene le așteaptă. Se vede că cîolovecii lui Stalin încă nu s'au convins de puterea de șoc, de tenacitatea și de dârjenia unităților germane și aliate. Le vor simți greu la prima încercare. În tot cazul îndrăzneala unei inițiative poate să le fie fatală.

În Caucaz trupele române duc biruitor steagul tricolor pe care Mareșalul Ion Antonescu li l-a incredințat. Paima luptătorilor noștri ocupă zilnic coloane întregi în presa mondială.

Utilat cum trebuie — ca neamțul, cum spune ostașul cu mândrie — inițiat în taina mastodontilor de fier cari pornesc ca bivolii fără să cunoască obstacol și secundat cum trebuie de aviație, românul nu cunoaște frica. Moartea? S'a înfrățit cu ea de mult. Încă din noaptea lui 21 Iunie 1941 când a trecut Prutul.

Luptă pentru credință și pentru petecul de moșie pe care-l stăpânește și de care este legat prin mor-

ții mai multor generații. Și luptă ca să înlăture urgia care ne amenința din spre soare răsare...

Românul cunoaște mișeala politicei moscovite, fie ea țaristă, fie ea comunistă. Fiindcă noi, românii, le-am dat ajutor salvator pe câmpiile Bulgariei la 77, ne-au luat Basarabia. Iar acum doi ani, asigurările date de diplomatul Litvinov europeanului politicei noastre Titulescu, s'au evaporat în ziua când i-a venit bine lui Molotov și nu numai că ne-a smuls samavolnic Basarabia, Bucovina și Moldova de Nord, nu numai că ne cerea gurile Dunării, dar a îndemnat și pe celelalte popoare din imediată vecinătate a României să ne pretindă provincii din trupul sfânt al țării.

Iar propaganda fericirii de sub stăpânirea lor, ostașul nostru a avut prilejul s'o demaște. Viața pe care au dus-o cei cari rămăseseră sub robia lor, este un lanț întreg de mișelii, jaf și asasinate.

Acum copleșitorul Urs al vecinătății noastre e doborât la pământ. Trupele noastre au cucerit de mult Nalcikul caucazian iar avangardele sunt prin trecătoarele Caucazului. Mai sus, Volga, este dominat de străjile germano-române, oprind navigația spre interior.

În Africa de Nord, mareșalul Rommel a trebuit să pleze. Sunt oscilări inerente. Strategia bunului cunoscător al războiului saharian va dovedi încăodată că nu în zadar și-a pus nădejdea în el, Führerul.

Bucuria Albionului va fi de scurtă durată.

Pe mare, același prăpăd în tonajul anglo-american.

M. Samarineanu

BASMELE ROMÂNILOR VERSIFICATE DE GH. DEM. ANDREESCU

E vrednică de toată lauda ideea

d-lui Gh. Dem. Andreescu de a se interesa îndeaproape de literatura noiei generații.

Atât vârsta copilăriei cât și a adolescenței e însetată de avântul tinereții, a faptelor vitejești împlinite cu o undă de duioșie.

Avem o serie de cărți, dar puține cari să fie într'adevăr bune pentru această vârstă, să-i procure copilului o hrană sufletească ocupându-i câteva din ceasurile libere și făurindu-i în acelaș timp și o frumoasă educație morală și estetică Gh. Dem. Andreescu după ce a delectat tineretul, îmbogățindu-i tot odată cunoștințele mitologice cu prelucrările: Iliada, Odisseea, Eneida și opera originală Nouă Basme mitologice, prezintă acum volumul *Basme românești în versuri* în care ia înfățișarea unui unchiăș sfătos și hazliu care-și adună nepoții în jurul sobei. În versurile sale calde, pline de accent și muzicalitate găsim alături de figurile încântătoare de epopee a trecutului nostru folkloric și o subtilă și înălțătoare concepție a vieții.

Angela Petrachide

BALADELE LUI FRANCOIS VILLON, TRADUSE DE ZOE VERBICEANU

Editura Fundatiile Regale a tipărit în 1940 traducerea versurilor din Francois Villon datorită d-nei Zoe Verbiceanu.

În mare parte traducerile s'ar putea numi mai curând prelucrări, unele, foarte reușite. Cîtăm: *Balada proverbelor*; aproape nici un proverb din Villon nu se află în traducerea d-nei Verbiceanu. Se poate susține că proverbele fiind galicisme, nu pot fi traduse exact; în schimb există echivalentul lor, tot galicism în limba română. În balada citată nu se

află nici un echivalent, ci cu totul alte proverbe, unele inventate de traducătoarea. După trei strofe, traducătoarea a obosit căutând material și a părăsit strofa a patra din original.

În schimb ce frumos ne sună versurile din *Balade pour France*:

*Rencont'ré soit de bestes feu getans
Que Iason vit, querant la toison d'or;
Ou transmuse d'omme en beste sept
ans ;*

Ainsi que fut Nabugodonosor.

Inghită-l balauri cu limbi de foc
Pe care-i înfrunta Iason în cale;
Să fie prefăcut în slut dobitoc
Vreo șapte ani din zilele sale.

De asemeni *Balada contrastelor*, cu toată libertatea cu care sunt redată unele versuri; căci *sans espoir* nu e tot una cu *astept fără dor*. Dar spiritua la *Requete à Monsieur de Bourbon* (Balada împrumutului):

*Tout se paiera ensemble, c'est droiture
Mais ce sera legierement et prest;
Car, si du gland rencontre en la forest
D'entour Patay .et chataignes ont
vente
Palé serez sans delay ny arrest :
Vous n'y perdrez seulement que l'at-
tente*

Iată, ce frumos sunt redată aceste versuri, subliniind cu finețe mijloacele din cari își propune Villon să-și achite datoriiile:

Și-acum să mă achit mi-i zor
De două dări și cu dobânda lor.
Pe aproape știu un codru foarte mare
Cu ghindă; de-oi găsi cumpărător
Nu pierdeți decât zile de-asteptare.

Ne îngăduim a mai cita și începutul *Baladei spânzurațiilor* cu traducerea d-nei Verbiceanu:

*Frères humains qui après nos vivez
Nayez les cueurs contre nous endur-
cis*

*Car, si pitié de nous puvres avez
Dieu en aura plus tost de vous mercis*

Voi, frați, ce soarbeți a vieții lumină
Aveți de noi sărmanii, îndurare
Căci dacă plângeți soarta-ne haină
Din cer primi-veți milă mai mare.

Puținele citate dovedesc că traducătoarea este ea însăși o poetă plină de har și o meșteră a versului. Un poet nu poate fi tradus bine decât tot de un poet, dacă nu de aceiaș calitate sau mai bună, nici cu mare deosebire în minus. D-na Verbiceanu are dar cu prisosință. Însă, odată îndeplinită această condiție, traducătorul nu trebuie să uite că el nu este autor ci traducător; altfel i se poate întâmpla ca d-nei Verbiceanu în unele balade: să scrie poezii foarte bune cu teme din Villon.

Oricum, pentru dificultățile, uneori de neînvinș, ale limbii lui Villon, realizarea d-nei Zoe Verbiceanu constituie un succes remarcabil care aduce un mare serviciu literaturii românești, popularizând un mare poet, *jongleur de rimes*, a cărui operă străbate cinci secole cu aceeași prospețime și viață ca în clipa în care a fost creată.

N. Cadioschi

ALTE MĂȘTI ACEEAȘI GAMA...

Am relevat în „cronica” unui număr trecut al „Familiei” cum sălbătăciile de azi ale sovietecilor sunt ceva ancestral, dând ca exemplu cele petrecute sub țarul Ivan cel groaznic. Nu este însă mai puțin adevărat că rusismul n'a fost totdeauna la fel: Petru-cel-Mare, autocrat ca sistem de guvernare, săvârșind și destule cruzimi, a stat totuși cu ochii spre

Apus, către a cărui civilizație tindea să îndrume Colosul dela Nord; Ambițioasa și războinică Ecaterina II-a, era nu numai „sentimentală”, ci veleitățile ei civilizatoare”, culturalismul” ei, au făcut-o să aducă la Curtea rusească pe Voltaire, pentru aranjarea bogatei biblioteci a palatului.

Este însă de relevat și „umanitarismul”, iubirea de pace, de ordine și de fericire nu numai a poporului rusesc, ci și a lumii întregi, sau cel puțin a continentului european cu care voiau să paradeze stăpânii Rusiei.

Alexandru al III-lea, sub care ni s'a răpit o parte din Basarabia, ca mulțumire pentru sângele vărsat de dorobanțul român pe câmpiile Bulgariei pentru gloria țărilor, vorbea de „constituționalism” și de „desarmarea generală”, în vreme ce poporul rus continua să zacă sub analfabetism, sub cnut și sub mizerie; era o suplicitate adevărat... diplomatică (diplomație la fel cu aceea care a precedat carnagiul de astăzi datorit aceleiași Rusii și a altor conducători de State ultra-umanitariste).

La începutul veacului al XIX-lea, când în Franța revoluționară funcționa pușca, spânzurătoarea și ghilotina, iar quasi-dementul rege al Marii Britanii, George III, împingea pe marele său prim-ministru William Pitt la războiu contra Franței bizuindu-se pe „stăpânirea mărilor” — tempi passati! —, țarul Alexandru I, după ce a lăsat să fie asasinat tatăl său, pentru a-i moșteni tronul, a fost cuprins de un subit dor de fericire europeană, spre deosebire de „Napoleon”, care „desorganiza” Europa. Trimisul extraordinar al țarului la Londra, propunea lui Pitt un tratat de alianță care prevedea între altele ca „Imperiul Otoman să fie împărțit între Rusia, care va lua cea mai mare parte, și Austria, — rezervând adică

Turcii soarta Poloniei—, ca Olanda să anexeze o parte din Belgia, ca Prusia să fie mărită cu toate teritoriile dintre Meusa, Mosela și Rin, inclusiv Luxemburgul; Franța să renunțe la ideea de a domina Europa, acest rol cvenindu-se Rusiei și această Europă-Nouă își va găsi cheia de boltă într'un sistem de tratate cari vor asigura liniștea și bunele relații între Statele europene. Conducătorul politic al Marii Britanii primea aceste propuneri cu rezervă mentală, mai ales în ce privește „libertatea comerțului pe toate mările”, propusă de-așemenea de Alexandru I, iar tratatul încheiat conținea șapte articole ce puteau fi cunoscute și tot pe alătea secrete....

Nu vorbesc și acum diplomații moscoviți, ca și cei anglo-saxoni, de lupta pentru pacea lumii, pentru liniștea Statelor și fericirea umanității? Alte măști, aceeaș gamă...

I. CONSTANTINESCU

POVEȘTI DE AUR DE MOȘ NAE

Magicianul „Moș Nae”, care cu chei fermecate știe să descue toate sufletele copiilor le dăruiește de data aceasta un nou volum: „Povești de aur”, noi aripi către țara înbiitoare a visului, vrând parcă să ne asigure că cele 60 de volume de povești și romane, pentru copii, publicate până în prezent nu i-au împutinat cu nimic, puterea de creație.

Cartea de față, este deosebit de atrăgătoare, atât prin varietatea conținutului — în 150 de pagini, 30 de povești, unele adunate din literatura poporană universală, altele din literatura țării noastre sau numai creații ale autorului — cât și prin prezentarea lor, fiecare poveste fiind frumos ilustrată, de pictorul Pascal și alții. De remarcat este faptul că toate aceste povești sunt foarte scur-

te, deci foarte ușor de cetit, foarte concentrate și cu toate acestea perfect dozate de fantastic și imaginativ, atât de necesar acestui gen de literatură. Prezentând un material folcloric atât de bogat, e natural ca și motivele de inspirație ale poveștilor să fie foarte diferite. De aci, elementul de noutate, care atrage, de cum deschizi cartea.

Dar poveștile lui Moș Nae nu conțin numai atât. Filtrate prin dorința continuă a autorului, de a instrui pe cei mici, nu numai de a-i distra și ajutat fiind de marea lui dragoste pentru copii ca și vasta sa experiență, Moș Nae reușește în fiecare poveste să strecoare pe nesimțite, o învățătură folositoare, un avertisment pentru cei răi, un sfat, unori numai o glumă. Astfel, povestea odată citită, nu rămâne o simplă poveste. Ea va stăruie în sufletul micuțului cetitor, răscolindu-i sentimentele cele mai adânci. În această dăruire de noi înțelesuri, stă marea artă a autorului. Astfel, cine n'ar desprinde cu ușurință din „Cavalerii adormiți” — pag. 65 — simbolul aspirației noastre naționale! Citez câteva rânduri: „...A sosit timpul!

Și iată că toți cavalerii se trezără din somnul lor de veacuri și îndreptându-se către Mihai, îi ziseră: mergi înaintea noastră și arată-ne drumul pe care să mergem mai repede pentru a scăpa patria și a o face mai mare”.

„Călăuziți de Mihai, cavalerii nimiceră pe dușmani și împinseră de parte hotarele patriei”.

Plină de duh și pilduitoare, mai ales, pentru oamenii mari, mi s'a părut „Limba mușilor”, poveste populară sârbească; cu rezonanțe profunde, ca sunetele de orgă, mi-a părut „Cum au cunoscut oamenii bucuria”, poveste poloneză. Evident am găsit una, mai puțin reușită: „Blestemul Privighetoarei” unde fantasticul este depășit de nenatural, destrămând prin aceasta, lumea de basm și de vis în care trăim fiecare poveste, dar poate copiii nu vor prinde această subtilitate și nu vor păstra din cele cetite decât faptul că bunătatea ca și răutatea sunt întotdeauna răsplătite așa cum se cuvine.

În majoritatea lor, toate „poveștile de aur”, sunt frumoase, calde, pline de viață, profund morale. Realul și irealul, armonios împletite în fiecare, crează o lume cu adevărat nouă, unde bucuros se vor furișa copiii, ducându-și sufletul lor pur, pe melegurile însoțite ale visului și ale domnițelor cu ochi de cer și bucle de aur.

Stilul în care sunt scrise, e deosebit de clar, de curgător și de simplu, cu meșteșug potrivită fiecare frază, pentru a captiva cât mai ușor mintea micilor cetitori.

Socotesc „Poveștile de Aur” un frumos dar de Crăciun, primit cu bucurie de fiecare mână micuță de copil.

MARIETA POPESCU FLOREA

CĂRȚI PRIMITE LA REDACȚIE

DELA EDITURA „UNIVERSUL“

<i>Dr. N. Vătămanu</i> : Până vine doctorul	160 lei
<i>D. Ionescu Morel</i> : Amiralul Lili	100 „
<i>Sebastian Popovici</i> : Iarba Fiarelor	120 „

DELA EDITURA „VREMEA“

<i>D. St. Rădulescu</i> : Popa Borcea, humor	15 lei
<i>D. St. Rădulescu</i> : La barbut	100 „
<i>Costin I. Murgescu</i> : Procesul Memorandului	15 „

DELA ALTE EDITURI

<i>F. Păcurariu</i> : Psalmii Neliniștii	2 pengő
<i>Lucian Emandi</i> : Pescari de Năluci, versuri.	100 lei
<i>Costin Sincu</i> : Deslegare de trecut, poeme	100 „
<i>C. Constante</i> : Din trecutul orașului Salonic	100 „
<i>C. Constante</i> : Șase nuvele din viața aromânilor	100 „